

1976

MLADIKA 1

20

V tej številki:

- * V dvajseto leto
- * Mah pod Socerbom
- * Dobrodošli prof. Pljušč
- * Slovenščina
kot politični pojem
- * Slovenski šolski okraj

Poštnina plačana v gotovini -
Skupina III/70

K A Z A L O

Jože Peterlin: Pogumno v dvajseto leto	2
Boris Pangerc: Mah pod Socerbom	2
Milena Merlak: Pesmi	3
Tone Bedenčič: H komu pojdemo	4
Ljubka Šorli: Teloh	4
J.L.: Slovenščina kot politi- čni pojem	
M.: Dobrodošli prof. Pijušči!	5
Maks Šah: Upravičene za- hteve - samostojni slo- venski šolski okraj	7
Martin Jevnikar: Dvajset let Mladike	8
Vladimir Kos: Pesmi	11
Abelj: Pesmi	11
Franc Mijač: Z nahrbtnikom na Višarje	12
Martin Jevnikar: Slovenski časopisi po svetu	13
Ona: Nič ni tako skrito, da ne bi bilo očito	14
I.G.: Potepi na smučeh	15
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura	16
Antena	18
Ocene	20

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI
ODBOR:

Marija Besednjak, Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavc, Franc Mljač, Sergij Pahor, Danilo Perrot (uprava), Jože Peterlin (glavni urednik), Maks Šah, Drago Štoka, Peter Švagelj, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema).

Vsi pisci in uredniki sodelujejo
brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133
Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 -
Poduredništvo v Gorici: SKAD
Poštni tekoči račun 11/7019
»Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu
št. 193

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

isma**pisma**pisma**pisma**pis

Slovenci na Tržaškem merimo svojo narodnostno moč po raznih faktorjih: po živahnosti v politiki, kulturi, športu, po številu otrok v šolah itd. Zavest naših rojakov pa lahko merimo tudi po posejanju slovenskih maš. Zato bi prosil škofovega vikarja dr. Škerla, če mi lahko preko Mladike odgovori na naslednja vprašanja, ki bodo gotovo zanimala vse tržaške Slovence in sploh vse naše rojake v deželi:

1. Koliko (približno) Slovencev se v tržaški škofiji udeležuje nedeljske maše?
2. koliko ljudi aktivno sodeluje pri nedeljskih slovenskih mašah (pevci, organisti, župnijski sveti itd.)?
3. za sv. Tri kralje so po slovenskih cerkvah dali letni obračun o cerkvenem življenju vernikov (število rojstev, smrti, porok itd.); bi bilo možno te dragocene podatke (gotovo kažejo na našo rast ali narodnostni padec) strniti in objaviti v statistični obliki poročila? V naprej se gospodu škofovemu vikarju zahvaljujem za odговор.

Slovenski vernik

Spoštovani gospod urednik,

rada bi izrazila neko pripombo v zvezi s člankom prof. Maksa Šaha »Ob sklepu šolskega leta«, ki ste ga objavili v prejšnji številki vaše revije. Po mojem skromnem mnenju, ki se je izoblikovalo preko osebnih izkušenj, bi si upala trditi, da je višja šola odprta vsem dijakom, univerza pa sploh ne. Mislim, da danes niso še izginili starši, ki morajo premostiti velike, prevelike težave, da lahko pošljejo otroka v višjo šolo. Štipendije, ki jih dijak res lahko dobi, zadostujejo le kot prispevek za knjige in druge šolske potrebščine. Kaj pa vzdrževanje? Dijak srednje šole si ne more »privoščiti« službe, s katero bi se sam vzdrževal, zato mnogi pred temi težavami klonijo in se odpovedo višješolski izobrazbi. So pa tudi težave, ki niso povezane s finančno platjo problema. Dijaka višje srednje šole — trgovskega zavoda in učiteljišča mogoče ne, realne in klasične pa prav gotovo — čaka še univerza in po končani univerzi... velike težave z zaposlitvijo. Ker me stvar zanima zelo od blizu, bi zaželela na straneh Vaše revije tudi nekaj ali čim več podatkov o možnosti zaposlitve po univerzi v našem slovenskem ambientu. Kakšne so razmere za poučevanje literarnih in znanstvenih predmetov na naših šolah? Kakšna prihodnost čaka slovenske psihologe, zdravnike, slovenske znanstvenike? Prosila bi Vas, če bi o tem kaj napisali v bodoče. *Sledi podpis*

Prihodnji mesec bo slovenski kulturni praznik. Povsod ga bomo na najlepši način praznovali. Skupna osrednja proslava bo 8. februarja v Kulturnem domu, v dvorani Slovenske prosvete pa bo 9. februarja.

Posamezna številka Mladike stane 400 lir. Celoletna naročnina za Italijo 4.000 lir, podporna 10.000 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 80 ND, podporna 200 ND; Nemčija 16 DMark, podporna 50 DMark; ZDA 10 US dolarjev, podporna 30 US dolarjev. Za druge države enakovreden znesek v tuji valuti.

PD 472/1977

JOŽE PETERLIN

POGUMNO V DVAJSETO LETO

Spominjam se tistega večera. Pokojni Janez Prepeluh je bil v Celovcu na seji revije Vera in dom, kjer je nastal splošen odpor proti tedanji smeri revije. Urejevali smo jo prav za prav tu v Trstu, pisali vanjo z velikim navdušenjem od Vijolice Fonda do Diomire Fabjan in starejših: Jerasa, Beličiča in še koga. Tista raven revije je bila za Koroško nesprejemljiva. Bila je višja, kot so jo mogli dojeti tamkajšnji preprosti ljudje. Zato je niso brali in ne kupovali. Bili so pripravljeni odstopiti štiri strani revije nam v Trstu, ostali del pa bi napolnili sami.

S tem sklepom je prišel Janez Prepeluh v Trst.

Kaj narediti zdaj? Tedaj smo imeli na Tržaškem že okoli 600 naročnikov Vere in doma. Nam je bilo težko, ločiti se od Korošcev, kajti jasno je bilo, da se s štirimi stranmi ne bomo mogli zadovoljiti. Razmišljali smo kako in kaj.

Po dolgem premisleku smo sklicali sestanek ljudi, ki so bili odgovorni tedaj, ali naj imamo katoličani revijo ali ne. Sestanek je bil pri gospodu Šorliju in so se ga udeležili poleg Šorlija še dr. Lojze Škerl, Dušan Jakomin, Maks Šah in jaz. Drugih se ne spominjam. Razložil sem gospodom, kakšen položaj je. Po daljšem preudarku smo prišli do sklepa, da bomo izdajali v Trstu samostojno revijo in da se bo imenovala Mladika.

Tako torej stopamo v dvajseto leto njenega izhajanja. Prvi letnik je opremil Mihael Jeras - Janez Prepeluh. Tiskali smo jo najprej v tiskarni Graphis, odkar pa je ta prenehala delovati, v tiskarni Graphart. Upravo vodijo od njenega začetka različni ljudje, uredništvo pa se menjuje. Menda sem od začetka do danes ostal v njem edino jaz. Danes izdaja revijo uredniški odbor in tudi zanjo odgovarja.

Da izhaja neka revija v Trstu dvajseto leto, zato je treba veliko potrpljenja in dobre volje pri izdajateljih pa tudi pri bralcih. Vedno smo se zavedali, da izdajamo revijo za Slovence v Italiji in da z njo opravljamo neko posebno poslanstvo: če nič drugega, pač to, da ljudje nekaj slovenskega berejo. Skušali smo skrbeti za lepo zunanjo podobo revije, tako da bralca ne bo sram, ko jo bo prijel v roke. Seveda smo se zavedali, da ne bomo mogli nikdar tekmovati z revijami z milijonsko naklado, kakor jih imajo naši sosedge. V teh revijah je mnogo propagandnega gradiva. Tudi slik imajo zelo veliko, kar revijo seveda zelo podraži. Vsebinsko smo skušali najti tisto pot, ki bi zadovoljila naše bralce in vendar tudi opravljala neko vzgojno nalogo. Upamo, da smo to pot našli. Seveda pa smo vedno pripravljeni, kar ne bi bilo prav, popraviti.

Ne bom tajil, da je bilo v teh letih v zvezi z revijo mnogo težav in skrbi in nejevolje pri izdajateljih. Marsikdaj je bila kriza zelo huda. To je lahko videti tudi po letnikih, ko so včasih združene kar tri številke hkrati. Vendar smo z dobro voljo premagali vse težave in izhajali naprej.

Trenutno je morda največja težava materialna stran. Stroški v tiskarni so tako veliki, da jih z naročnino ne moremo kriti. Tako je z vsemi listi. Zato se pač obračamo na svoje bralce z ljubeznivo prošnjo, da nam pomagajo iz te zadrege s prispevki, na način, ki ga navajamo kasneje. Tako bomo skušali revijo čim bolj obogatiti in zadovoljiti čim širši krog bralcev. Vnaprej se Vam zahvaljujemo. Na novo pot, pot v dvajseto leto, stopamo z velikim upanjem in z velikim pogumom.

MAH POD SOCERBOM

Popoldan se je v hipu stemnil in zgodaj zvečer je začelo naletavati. Najprej droben, ko sladkor se je ustavljal na poloknicah in puščal za sabo vlažno liso. Veter je ponehaval, a mraz je bil čedalje ostrejši in kmalu se je lisa strdila v prozoren jeziček ledu, ki je kot limanica lovil begotne snežinke, dokler se ni bela odejica razprostrla čez celo ploskvo in postajala vse debelejša in debelejša.

Postavil sem nasek ob šipo in z dihom ovlažil steklo. Sopara se je zgnetla v debelo kapljo in scurljala čez okvir. Na zamegljenem polju se je odprla zareza, skozi katero sem kukal ven na kostanje. V ozkem preseku sem opazil, da je snega zunaj čedalje več in naenkrat mi je srhljiv sum zaprl sapo:

»Toda — stric! Če bo sneg, saj ne bova mogla iti po mah?«

Stric je dvignil oči od kupa bek in za trenutek pomolčal z namrščenimi obrvmi.

»Kako neki ne! Seveda bova mogla! Hočeš jaslice ali ne?«

Jasno, da sem jih hotel in od tistega hipa spet neomajno verjel v stričevo vsemogočnost. Izmuznil sem se iz kuhinje in stopil pred hišo — v sneg. S svojo strupeno zmrzlostjo mi je mogel komaj ohladiti podplate, kaj šele srce...

Ni bilo ravno zgodaj, ko me je mama zavila v težek kožuh in sem v novih usnjenih škornjih — dotlej so mi kupovali le gumijaste — odcepel za stricem v klanec. Nikogar nisva srečala na poti v grižo. Opazil sem, da je snega naletelo mnogo manj, kot ga je metež prejšnjega večera napovedoval. Izpod zaledenele, sivkaste skorje so štrleli kamni in odmrle veje. Nebo so učistili višinski vetrovi, vas in gozd — kot krona okrog nje — pa sta stala negibno in videti je bilo, kot bi srkali svetost in skrivnost dneva pred Rojstvom. Sneg pa se je kot deviška pena slapov razlival čez grebene, spenjal čez strehe, drsel skozi uličice ali pa otrdel v prosojne ledene kapnike na robu žlebov.

Stric je korakal v pobočje mirno, dejal bi zamišljeno. Avstrijska brka sta mu v mrzlem jutru tudi štrlela, ko dva gosta, rjava kapnika. Pred razpotjem se je ustavil in vzravnal:

»Tod bova šla,« je pokazal desno in samozavestno krenil navkreber po močno zaraščeni stezi.

»Tam je meja, stric!« sem kriknil in strah me je bilo meje pod Socerbom, ne vem zakaj.

»Pojdi — ne maraj!« je nizko zazvenel njegov glas. Oklevajoče in poln vozlov v duši sem se podviral za njim, toda z eno nogo vedno pripravljen, da jo naenkrat popiham, če se bo od kje kaj prikazalo. Pa nisem vedel, ne kaj ne kakšno bi moralo biti tisto, kar naj bi se prikazalo. Strah v meni se je zgostil v napeto prisluškovanje. In komaj sem še čutil pred sabo tisto ogromno telo, ki mi je utiralo pot med vejem. Hipoma se je odpla pred nama čistina in na njej razmetan kup kamenja, ki se je kot dolg valobran zgubljal visoko gori nad vznožje hriba. Nekoliko stran od naju, toda za grmado sem zapazil tablo z napisom: CONFINE DI STATO — DRŽAVNA MEJA.

Nisem si upal več naprej — pritisnil sem hrbet ob staro macesново deblo in poslušal srce.

Sneg je pod stričevimi koraki veselo zapel. Z jeklenimi okovi je stric že s samo težo svojega pokončnega telesa prebijal ledeno prevleko in drobil trhlo vejevje in uležano, v decembrsko spanje pogreznjeno travišče.

Ko je prispel do groblje, je postavil koš na tla poleg sebe in si snel obe rokavici. Razgledal se je po zasneženem kamenju in naravnost vohal za mahom.

»No, bo kaj! Prideš pomagat ali ne!« je dejal osorno, jaz pa sem vedel, da se mi roga, ker se mi tresejo hlače ob sami misli, da sva na živi meji z Jugoslavijo. Nisem črnil — pa tudi on ni čakal mojega odgovora. Povzpел se je na grobljo in počenil, opirajoč se na ročaj koša, z drugo pa je otrešel sneg z najbližjega kamna in počasi, nežno jel trgati široko ploho mahu.

»Glej jo,« je glasno občudoval, »ko pršut našega ranjkega prasca je.« Skrbno je položil žametno krpo na dno pletenice in naprej odstiral sneg, kamen za kamnom. Previdno sem se odlepil od svojega zaklonišča in kradoma stopil do roba groblje. Skozi reže in odlome sem opazil, da je mahu že več kot pol pletenice in v navalu žalosti, da zaradi strahu, ki me je hromil, ne bom za svoje jaslice nič prispeval, sem se skoraj prepustil vsiljivemu joku — ko je na oni strani groblje nekaj zašumotalo in v divjem skoku planilo na vzpetino.

— Straža! — me je pograbilo v grlu.

Eden je stopil naprej skoraj do strica, ostala dva pa sta se pod šopom mladega hrastičja oprla na orožje in neprijazno strmela. Stric se je vzravnal z ogromno, živo zeleno plahto maha v rokah.

»Vi bi se radi zastonj peljali v Koper, kaj?« ga je po naše pobaral vojak s pozlačenimi črtami na levem rokavu.

»Za meso in cigarete pa imam do Ospa bliže,« je odvrnil stric pikro, toda smeje. Globoko v očeh pa sem mu videl, da le ni najbolj sproščen in lica so mu bila za spoznanje spremeniла barvo. Vojak je šalo sprejel in še sam nategnil ustnice v komaj spoznaven nasmeh.

»Kaj pa če bi vas malce povprašal po dokumentih, a?« je zožil oči v ravno, črno črto.

Stric je trznil — vgriznil se je v spodnjo ustno in šele nato odgovoril:

»Ničesar nimam s sabo. Malemu — in pokazal je name — sem obljubil jaslice in ... no, saj veste!«

»... — vem, da imate srečo, da še niste tliko čez, ko bi vas moral po vsej pravici odpeljati,« je spremenil vojak glas in pristavil ostro:

»Izginite!«

Onadva zadaj sta se napela — stric pa je samo vzel koš in me dohitel. Pri macesnu še, se je ustavil in obrnil:

»Za tisto mejo tam dol,« je pokazal proti sesljskim čerem ali še dlje, »smo se tudi MI borili... in če jo že morate čuvati tu, pod Sočerbom, potem bi jo lahko manj oblastno!« Glas mu je bil drhteč — trd in mehak obenem, roka pa, ki me je držala za lice, mi brisala solze in prižemala obenj, je bila topla topla ... od neke dobre, plemenite krvi.

mipesmipesmipesm

MILENA MERLAK

Romanje svetih Treh kraljev

Trije kralji so se hkrati spraševali:

*»Kakšna zvezda se sveti na vrhu neba?
Je to repatica, znamenje samih nebes,
da se je rodil kralj kraljev, Odrešenik sveta?«*

*Trije kralji so se hkrati podali na pot,
da bi božje dete poiskali in počastili.
S seboj so vzeli kadilo, miro in zlato
in so čudežni zvezdi repatici sledili.
Med potjo so modrovali in se spraševali:
»Če je zemeljski kralj, si bo vzel zlato.
Če je navaden smrtnik, miro vzel si bo,
Če pa je Bog nebeški, bo vzel kadilo,
ki je za Boga edino pravo darilo.«*

*Trije modri kralji, trije kralji blage volje,
so priromali na betlehemske polje.
V preprostem hlevčku so našli božje dete.
Pred njim na tla so pokleknili,
ga molili, častili in mu kadili,
kajti kadilo je za Boga primerno darilo.
Kadili so mu, prepevali so in ga hvalili:
»Slava tebi, ki ljudem prinašaš mir,
ki ne maraš ne vojn, ne sovraštva, ne zlata.
Blagor nam, ker si učlovečena božja ljubezen,
ki se žrtvuje za odrešenje sveta!«*

Novoletno dete

*Stojim ob zibelki novorojenega leta,
stiskam ročico, ki je stara komaj en dan.
Drobna je in je preveč stisniti ne smem.*

*Gledam to srečno, zdravo Novo leto,
ki v zibelki z imenom Januar leži
kot skrivnostno bitje, ki ima dvanajst imen:
vsak mesec staro zgubi in novo ime pridobi.*

*Smehljam se detetu, da bi mi bilo naklonjeno
ne samo, ko se bo poredno smejal pustni*

*Februar,
tudi ko mu bo ime Marec — predpomladanski
vihar,
tudi, ko se preimenuje v April, ki ni ne divji
ne mil.*

*Kadar mine April, je detetu ime sončni Maj,
zapeljivo se smehlja, ne da bi vedelo zakaj.*

*Ko mu je najprej Junij in nato Julij ime,
že v njegovih dlaneh zrela zrna leže.
Avgust je cesar poletja z vročim soncem v laseh.
Ko se poslovi, mu jesen ime September podeli.*

*Novi cesar hoče biti bolj radodaren in dober,
s sadeži obloženi podaniki ga kličejo zlati*

*Oktober.
Sprušujem ga, kaj nam bodočnost prinaša.
Kakšen bo odgovor? Kakšna bo usoda naša?*

*A novoletno dete ne odgovori, ker govoriti še
ne zna.*

*Prigovarjam mu, naj vsem ljudem naklonjeno bo.
Ne samo kot sončni Maj, Junij in September,
temveč tudi kot sivi November in zadnji
December.*

H komu pojdemo

Vsaka doba pričakuje svoje rešitelje. Judje so pričakovali Mesija, ki bi jih rešil tuje nadvlade. Sužnji so v rimski dobi pričakovali Spartaka, da jih popelje v svobodo. Delavci 19. in 20. stoletja so pričakovali nekoga, ki jim bo dal človeka vredno življenje. Današnji čas pričakuje rešitelje ekonomske krize, atomske nevarnosti, nekoga, ki bo prinesel hrano lačnim, pravico izkoriščanim, svobodo zatiranim, mir in spravo človeštvu, ki se ne trpi.

Še več! Potrebuje nekoga, ki bo v dobi sijaja in moči tehničnega napredka razsvetlil oči v temo korakajočim in človeku-robotu vrnil nasmeh.

Mnogo samozvanih rešiteljev je vstalo in zato nilo. Prihajali so z orožjem v roki, s silo in obljubami. Reševal je svet Napoleon, reševal Stalin, reševal Hitler. Čimbolj je kdo obljubljal, čimbolj se je zdel božanski, bolj je bilo zadovoljeno nadutosti širokih mas, čimveč je bilo iger in kruha, tem bolj fanatično so drli za njim. — Naš kralj, naš rešitelj, osvoboditelj. In vstajali so cesarji bogovi, razni božji namestniki, razni kulti osebnosti. Ena in ista stvar v različnih osebah. Na svetu pa obstaja še vedno ista stiska in isto pričakovanje kot pred stoletji in tisočletji. Posledica — zemlja je pognojena z nekaj deset milijoni ljudi več.

Prihajali so drugi z močjo in modrostjo svoje besede, s kričanjem po uličnih vogalih, s teorijami, Feuerbach, Marx, Nietzsche, Freud, Sartre in drugi hočejo odrešiti človeka. Vsega je kriv bog, ki ga ni, bog, ki se je rodil v človekovi zavesti. Človek ni kriv, kriva je ideja o bogu. Zaradi tega človek vse dobro projicira v boga, sam pa ostaja v blatu. Tako se človek odtuji samemu sebi. Bog je omejevalec človekove svobode — govore drugi. Potrebno je odstraniti tekmeca. Potrebno je odstraniti to razdvojenost. Zato mora človek postati bog. Človek mora stopiti na božji prestol. Ni boga razen človeka.

V sv. pismu piše, da je Bog postal človek. Človek je to obrnil in zapisal, da mora človek postati bog. Pač dialektika...

In tako se dogaja, da človek ustvarja boga po svoji podobi, po svojih željah, si ga priredi za čehljanje ušes. Zaradi krščanstva si današnji človek ne upa več reči temu bog, kot pred tisočletji. Vendar je eno in isto. In kadar koli se tako zgodi, takrat je temu človeku temno, sredi belega dne tava v temi. Nesmisel in brezcilnost povzročita, da človeku dan postane noč. In človek nima več česa pričakovati, upati, po nečem hrepeneti.

So ljudje, ki verujejo v Boga in so ljudje, ki ne verujejo v Boga. Toda ni človeka, ki bi nečesa

ne častil po božje. Nekdo časti naravo, drugi materijo, tretji človeštvo, četrti sami sebe. Nekdo se klanja delu svojih rok. Tisto, čemur daš prvo mesto, tisto je tvoj bog. Še bolj žalostno pa je, da obstajajo ljudje, ki v besedah časte enega Boga, v življenju se klanjajo drugemu.

In bil je človek, ki mu je dom postala puščava izraelskih src. Jezus iz Nazareta. Zaradi svoje moči je postal magično upanje množic in strah oblastnikov. S tem, da se odreče vladanju množic, zavrže malikovalsko klečeplazenje množic in za večne čase razbije mit o moči. Namesto tega se daje ljudem osebno, se daje v dar, v hrano in pijačo. Od ljudi prav tako zahteva osebni odnos. Ne vara ljudi, temveč zahteva vero: — Tvoja vera te je ozdravila. Človek mora sam sodelovati. Odrešenje je v vzpostavitvi najglobljega odnosa jaz-Ti. Odrešenje je v darovanju, popolnem odprtju, v ljubezni. On, ki bi lahko storil, on ki bi lahko vse storil... on je razkrinkal vse junake, vse heroje, vse bogocesarje (borce za moč in oblast) ter vrnil človeku samozavest, da je odrešenje v njem, v kolikor prihaja drugemu naproti.

V današnji dobi je težko sprejeti tega nenavadnega Nazarečana. Kajti človek, ki ne more sprejeti sočloveka, narod, ki ne more sprejeti drugega naroda, človeštvo, ki se med seboj ne trpi, seveda ne more sprejeti Boga, ki je postal človek, potrebuje boga moči, oblasti, boga, ki je v službi njegovih potreb in želja.

H komu pojdemo torej...

LJUBKA ŠORLI

Teloh

O božiču v mraz požene
teloh, snegu brat.

Lep, ves bel v srce prikliče
misel na pomlad.

V gorskem svetu, kjer tišina
kakor bron zveni,
cvet njegov nasmeh pričara
v žalostne oči.

Cvêti, cvêti, črni teloh,
roža samotar!

Ti utrujenim od hrupa
si najljubša stvar.

Slovenščina kot politični pojem

razmišljanje

V 16. stoletju pomagajo deželni stanovi Notranje Avstrije našemu jeziku do knjižne veljave (mišljen je Primož Trubar, ki je našel v plemstvu zaslonbo za svoje ideje)*, ker se jim prav jezik zdi najprimernejše sredstvo za dosego njihovih ciljev na Balkanu. V 17. in 18. stol., še pred Karlom VI. (1711 - 1740), prisegajo ti deželni stanovi kot fevdniki v slovenskem jeziku: »...*timu najsvetlostnimu, najmočnejšimu, inu najmogočnimu rimskemu cesarju... zvest inu pokoran biti*«, v 19. stoletju pa so se nasledniki ravno teh deželnih stanov že z vsemi štirimi otepali in branili tega jezika, ter se na vse kriplje trudili, kako bi dokazali, da je prav za prav — izmišljen.

(*) Da bi razširjali Lutrovo vero, jeli so takrat tudi slovenske bukve natiskovati. Sveto pismo, po Dalmatinu prevedeno, tiskalo se je na skupne stroške, tako da je vplačalo Kranjsko 6000 gld., Štajersko 1000 gld in Koroško 900 gld. Zbor učenih teologov in filologov je v Ljubljani pregledoval in vredoval ta prevod. — Letopis Matice Slovenske v Ljubljani za leto 1866, str. 84.

— Tako J. Glonar v svoji obravnavi »Naš jezik«, Ljubljana 1919, str. 23.

Znani jezikoslovec Glonar očitno ni bil prav nič zgodovinarja, sicer bi bil moral umeti vsaj tisto pri protestantizmu, kar je najbolj bistveno, namreč protestantsko poslanstvo humanizma. On pa vidi, kakor marsikdo še danes, pod vplivom po prvi vojski pravkar prestanega nemškega pritiska v smeri proti Jadranu, nič manj kot »najprimernejše sredstvo za dosego njihovih ciljev na Balkanu«. Seveda pa nima takratno knjižno delo slovenskih protestantov prav nikakih ciljev na Balkanu, saj jih žene edinole gorečnost, kako približati ljudstvu evangelij v njega lastnem jeziku.

Prav tako tudi nemštva v tistem času, to je v 16. stoletju, še ni zajel romantični zanos o nemški veličini in nadkulturnosti, ki se pojavi v Evropi šele z javnim političnim nastopom meščanstva po zmagi francoske revolucije. Za Trubarje-

Dobrodošli prof. Pljušč!

Ko smo Vas 10. januarja čakali na avstrijski obmejni železniški postaji Marchegg, smo vedeli, da ste Ukrajinac, profesor matematike, in da ste nad dve leti prebili v sovjetskih psihiatričnih mučilnicah, ker ste bili pogumno zastavili svoj glas v obrambo človeške svobode in v zaščito svojega naroda, ki mu po zatiranju grozi zdaj še asimilacija. Vedeli smo tudi, da imate 37 let, a jih ni bilo zapisanih na obrazu bledega in tresočega se človeka, ki je omahovaje stopil iz vagona Moskva - Bratislava - Dunaj. Ni jih moglo biti, ker so v dveh letih opravili na Vas svoje uničevalno delo haloperidol, triptazin in insulin — preparati, s katerimi sovjetsko sodstvo in sovjetska medicina dokazujeta moralno premoč komunizma. Pričakala Vas je gruča časnikarjev, nekaj dni ste bili še predmet kratke senzacije, nato pa je vse potihnilo. Žrtev nasilja je namreč prišla v naš svobodni svet — iz napačne smeri.

Kako drugače bi bilo, ko bi Vas iz idejne maščevalnosti »zdravili« za »shizofrenijo« v kaki dešničarski diktaturi! O, potem pa že! Napredni milijoni bi zadržali od gneva, vodili bi Vas po solidarnostnih zborovanjih od Rima do Zgonika, razna mednarodna sodišča bi kar razganjala od enosmerne humanosti, občila pa bi še dolgo se-

znanjala svet z grozotami režima, ki gre nad svobodoljubnega človeka celo s kemijo.

Tako pa nič. Napredni milijoni so naveličano zamahnili z roko, po celicah so pojasnili, da ste nedvomno zares blazni, vsč skupaj je spremljal ledeni molk vseh, ki ste jim sovražnik prav kot onim iz Centrale.

Veliko pa nas je z Vami, profesor Leonid Pljušč. Demokrati vsega sveta, ki ne razlikujemo med črnim in rdečim nasiljem, marveč le med nasiljem in svobodo, bi Vam radi na kak način dokazali, da niste osamljeni v svetu svobode, ki so se je mnogi očitno že preobjedli. Predvsem pa bi Vam radi povedali, da ne bomo nikoli pozabili Vaših sotrpinov, ki morajo biti še dalje na »zdravljenju« v največjem »sanatoriju« vseh časov. Spominjamo se jih z neskončnim sočustvovanjem in človeško solidarnostjo, polni odpora proti sistemu, ki mu ni dovolj absolutna in neogrožena oblast, ampak se s svojimi policaji v belih haljah še z užitkom zabava nad počasnim uničevanjem življenjskih centrov človeških bitij.

Dobrodošli na Zahodu, profesor Pljušč! In bodite prizanesljivi do vseh, ki so ob Vašem primeru podlo molčali — kot vedno, kadar trpin nima prave izkaznice!

LM.

vega časa politični in narodni pojem »Nation« še ne velja, velja edino zgodovinsko nasledstveno pravo. Tako ni, kot je to kasneje, nobene šovinistične ovire, da slovenskih protestantskih knjig ne bi tiskali v Nemčiji in da se Trubar prav tja ne bi zatekel pred slovenskimi reformatorji.

Na Kranjskem niso imeli ničesar proti Trubarjevim knjigam v slovenskem jeziku, pač pa proti novi protestanski veri, zaradi katere so se bali, da bi lahko, če že ne ogrozila veljavni državni red, vsaj sprožila dolgoletno vojskovanje, podobno kot v Nemčiji. Zato je vladar, nadvojvoda Karel, protestantizem v notranjeavstrijskih deželah prepovedal.

Seveda pa je v prejšnjih stoletjih ustoličevanje koroških oziroma notranjeavstrijskih vojvod vseskozi potekalo v slovenskem jeziku, in zatem še pokloni in prisege novemu vojvodi, ki je bil pogosto izvoljen tudi za rimskega (rimsko-nemškega) cesarja. Od Ferdinanda III. dalje pa redno, toda zgodovinsko pravo poklona in prisege, izhajajoče še iz karantanskega državnopravnega nasledstva velja neokrnjeno naprej, vse do časa Marije Terezije in njenih reform. Zato je tudi bil Karel VI., oče Marije Terezije, zadnji, ki so mu deželni stanovi prisegli še v slovenskem jeziku.

Seveda pa je 19. stoletje, torej čas po zmagi meščanske francoske revolucije, prepojen z drugačnim duhom. Čut za staro zgodovinsko nasledstveno pravo se sedaj že izgubi. Pisati in peti v narodnem jeziku, povezati ljudi istega jezika v eno državo, postane sedaj glavni cilj političnih gibanj. Po več letih se združijo npr. Italija, potem Nemčija v enotno državo. Pa ne povsod. Italijanski živelj v Švici npr. ostane še naprej švicarski, sudetski Nemci na Češkem še naprej zgodovinskopravno Čehi.

Nasprotno pa nemški živelj v Notranji Avstriji, ki se je leta 1816 preobrazila v kraljestvo

Ilirija, zajame nemška romantika in sanje o velikem nemškem narodu, ki da mora seči do Jadrana. Zgornja Štajerska in zgornja Koroška, ki doslej kljub nemškemu življu po veljavnem zgodovinskem pravu nista bili nemški, ampak slovenski deželi v okviru Notranje Avstrije, kot tudi nemški živelj po Kranjskem in Spodnjem Štajerskem, sedaj začutijo tudi narodnopolitično svoje nemštvo. In stara karantansko-notranjeavstrijska politična tvorba se idejnopolitično razkolje.

Tako je razumljivo, da v 19. stoletju deželni stanovi kot fevdniki nočejo več prisegati v slovenskem jeziku. Nastopila je namreč nova doba, doba narodne romantike.

Kar je za našo politično zgodovino izrednega pomena, je *politični in državnopravni značaj slovenskega jezika*. Srednjeveške države je povezovalo zgodovinsko nasledstveno in ne kako narodno-jezikovno pravo. Zato bi se, za zvestobo karantanski državni tradiciji, v notranjeavstrijski državi na karantansko nasledstveni vsebini prav nič ne spremenilo, tudi če bi se vojvode ustoličevali, sprejemali poklon in prisego deželnih stanov v nemškem jeziku. Država bi kljub temu zgodovinsko veljala za karantansko, torej slovensko.

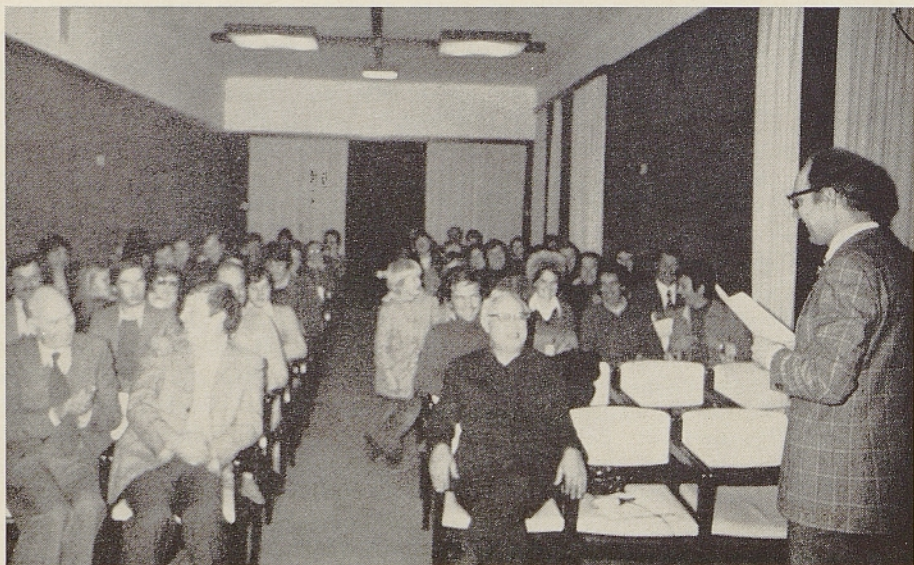
Toda slovenščina je imela očitno tudi pomen političnega državnega simbola, zato pokloni in prisege vse do Marije Terezije v slovenščini.

Tega menda še v stari Jugoslaviji, ki velja nekaterim za nekako osvoboditev, ni bilo.

In če pomislimo, da so celo v tej Jugoslaviji uvedli prevajanje govorov v beograjskem parlamentu šele v sedemdesetih letih, ali celo slovenski književniki še danes na jugoslovanskih kongresih — da ne govorimo o drugih — podajajo svoje govore v srbohrvaščini, postane primerjava današnjega jezikovno političnega položaja slovenščine s »tako temačnim srednjim vekom« naravnost groteskna.

J. S.

Pogled v veliko dvorano Slovenske prosvete med nagrajevanjem amaterskih odrov, ki so se udeležili natečaja Mladi oder 75. Predsednik SP M. Maver bere razglas žirije.

Upravičene zahteve - lašolašolašol

samostojen slovenski šolski okraj

Dekret predsednika republike števil. 416 z dne 31. maja 1974 govori o ustanovitvi in o volitvah družbenih organov za demokratično upravljanje osnovnih in srednjih šol I. in II. stopnje. Po teh delegiranih dekretih so bili že lansko leto izvoljeni na ravni posameznih didaktičnih ravnateljstev in na srednjih šolah obeh stopenj vsi sveti in odbori. Tudi za letošnje šolsko leto so bile že volitve povsod.

Našo narodno skupnost, kateri je življenje slovenske šole bistvena prvina njenega obstoja in poročilo za njen nemoten razvoj, pa skrbi naslednja razvojna faza šolskega življenja, to je ustanovitev šolskih okrajev. Poverjeni odloki v členih 9, 10, 11 in 12 razpravljajo o ustanovitvi, sestavi in funkcijah šolskih okrajev. V 34. členu pa DPR posebej govori o zaščiti slovenske manjšine v šolskih okrajih in pokrajinskih šolskih svetih na Tržaškem in Goriškem. V teh organih določa 1/4 zastopnikov učnega osebja slovenskih šol in 1/5 zastopnikov staršev. Takega ključa manjšinskega zastopstva v šolskih okrajih in pokrajinskih šolskih svetih pa Slovenci ne moremo sprejeti. Medtem ko so Nemci in Ladinci na Južnem Tirolskem dobili nič manj kot lastna šolska skrbništva od 15. septembra 1974, se naj mi tolažimo s pičlim zastopstvom do dveh delegatov v posameznih ustanovah. Že leta 1974, ko so bili delegirani dekreti objavljeni, so se takoj zganile slovenske politične, kulturne in sindikalne organizacije. Tem so se takoj pridružili številni učiteljski in profesorski zbori, takoj pa tudi vsi izvoljeni šolski sveti.

Šolski odbor, ki občasno združuje na posvete zastopnike vseh tistih političnih skupin, ki imajo v svojih vrstah deklarirane Slovence, osrednje kulturne organizacije in šolski sindikat, je o vprašanju lastnega slovenskega šolskega okraja razpravljal prav pred letom dni in brez pomislekov sprejel zahtevo po lastnem šolskem okraju. Izjemno stališče pa so na tem posvetu zavzeli predstavniki KPI. Ti so odločno stali na stališču skupnih šolskih okrajev z izgovorom nevarnosti izolacije slovenskih šol od italijanskih in da samostojen slovenski šolski okraj ne bi imel avtonomije o slovenskih šolskih vprašanjih.

Tako stališče KPI je seveda boleča rana. Slovenci smo takoj po vojni, po obnovitvi in ustanovitvi slovenskih šol, zahtevali samostojno šolsko upravo.

Samostojni slovenski šolski okraj je organizirana oblika, ki bo povezovala vse slovenske šolske ustanove ob širokem sodelovanju vseh družbenih

komponent. Šolski okraji pomenijo zmago nad birokratskim centralizmom, pomenijo priložnost sodelovanja vseh osnovnih zgodovinskih skupnosti v vzgojne in izobraževalne cilje. Osnovno poslanstvo šolskih okrajev je prav v tem, da nudijo državljanom možnost upravljanja lastnih šolskih ustanov, ne pa uradno uživanje kulturnega potrošništva po državno določenih načrtih.

V šolskih okrajih se bo *posvetovalo, odločalo in načrtovalo*. V teh odborih bo tekla razprava o šolski politiki, ki zadeva ne več posamezne učence, temveč skupnost oseb na določenem področju, kjer delujejo vse vrste šol. Tu se bodo srečevali poleg ravnateljev, učno osebje, starši, zastopniki delavskega sveta, občin, združenj in kulturnih ustanov, ki lahko prispevajo k razvoju in k izboljšanju šolstva.

Dežela, ki je po čl. 3 omenjenega DPR poverjena, da izdela predlog o teritorialni razdelitvi dežele na šolske okraje, ni upoštevala predloženih slovenskih zahtev po lastnem šolskem okraju. Sledila je protestna stavka šolnikov in izvoljenih svetov. Dežela sicer ni umaknila svojega predloga o razdelitvi, naročila pa je občinskim svetom, naj o tem vprašanju izreče svoje mnenje. Nekateri občine niso imele prav nobenih pomislekov in so takoj dale izjavo z zahtevo po slovenskem šolskem okraju. V občinah, kjer ima vodstvo KPI, so se znašli v zagati. Predstavniki Slovenske skupnosti in PSI so se izrekli za slovensko stališče, mimo katerega pa KPI v slovenskih občinah ni mogla. Ulica Capitolina je kapitulirala in so se tudi občine, kjer načeljujejo župani KPI, hočeš nočeš, morale izreči za slovenski šolski okraj.

Vsi pomisleki proti samostojnemu slovenskemu okraju so ničevi. Sklicevanje na neke komisije je prazno. Komisije so vedno le posvetovalnega značaja in ne odločajo. Prehod državne šole na družbeno mora preko šolskega okraja, v katerem se bodo srečavale vse proizvodne družbene sile, krajevne in šolske ustanove s pokrajinsko, deželno in državno oblastjo. Novi način šolske politike v okrajih pa mora mimo vsakega strankarskega instrumentaliziranja. Če hočemo doseči zaželene uspehe, ki so v obveznem, brezplačnem in podaljšanem šolanju, šolskem usmerjevanju, šolskemu zdravstvu, družbeno-psiho-pedagoški pomoči, izobraževanju odraslih i.t.d., kar mora odgovarjati konkretnim potrebam prebivalstva, potem je to mogoče le v lastnem šolskem okraju. Šolski okraj bo tako postal osnovna celica vzgojne in izobraževalne načrtovanja.

MAKS ŠAH

DVAJSET LET MLADIKE

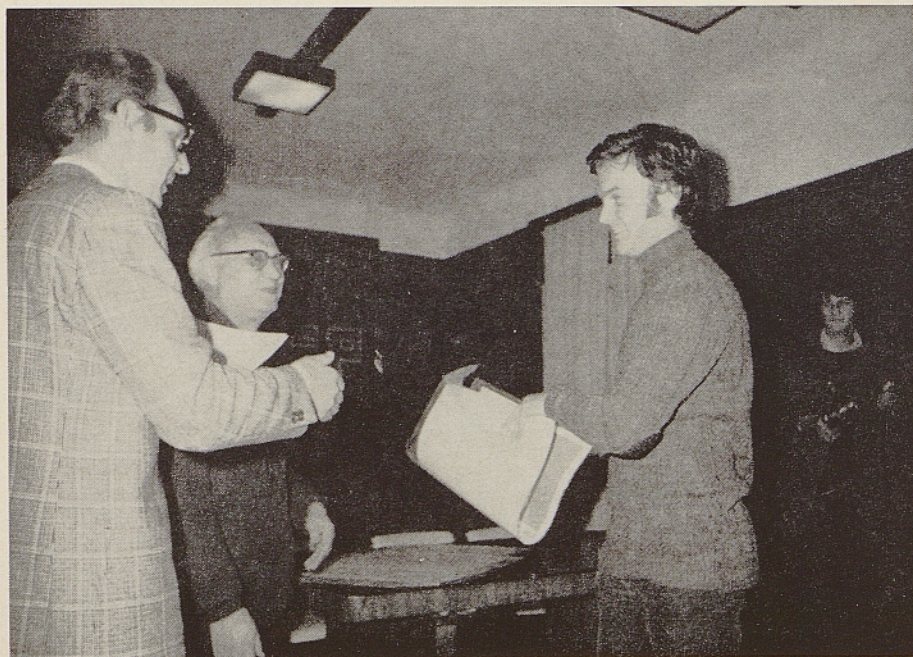
Takoj po zadnji vojni se je slovensko revijalno življenje v Trstu in deloma v Gorici zelo razmahnilo, vendar pa so bile vse revije namenjene določenim krogom ljudi: otrokom, mladini, odraslim, ki jih zanimajo književna in kulturna vprašanja, politika in podobno. Manjkala je revija, ki bi bila namenjena slovenskim družinam: topla, domača, zanimiva, revija, ki bi poročala o vsem, kar bi naše družine zanimalo, kar bi jih dvigalo in v novih razmerah krepilo njihovo vztrajanje na zemlji očetov in pri narodni tradiciji.

Dve leti se je poskušalo s koroško revijo *Vera in dom*, da so vanjo pisali tudi tržaški kulturni delavci in obravnavali tukajšnje razmere, vendar pa s tako revijo niso bili zadovoljni ne Korošci ne tukajšnji Slovenci, ker so razmere v obeh deželah preveč različne, da bi jih mogli stisniti na skupne strani.

Zato je krog slovenskih katoliških izobražencev začel leta 1957 izdajati revijo MLADIKO. V uvodni besedi v prvo številko je dr. Lojze Škerl

zapisal: »Mladika prihaja spet v slovenske domove na Tržaškem in Goriškem. Prinesti želi lepo in preprosto domačo besedo: zgodbo in pesem ljudi, misel o srečnem zakonskem, družinskem in socialnem življenju. Želi vlivati poguma in prinašati resnico z vseh področij človeškega življenja. Rada bi pripomogla k zdravi in pravilni presoji vsakdanjih, predvsem kulturnih dogodkov v ožji domovini in v svetu v luči pameti in vere v Boga. MLADIKA nas spominja na MLADIKO, ki je že rasla na domačih tleh, a jo je sovražna roka zlomila, da je morala usahniti. Živo imamo še pred očmi tedanjo njeno podobo.«

Ob desetem letniku pa je Jože Peterlin še poglobil namen revije: »Prepričani smo, da z izdajanjem revije opravljamo važno poslanstvo s tem, da prinašamo našo besedo v slovenske domove in jo s tem ohranjamo. Morda je že kje navdušenje za materino govorico ugašalo ali so se oddaljili od nje, pa jim je morda bila Mladika vendarle kdaj v vzpodbudo in opomin. To je tista osnovna naloga revije, zaradi katere so vredne žrtve...«

Mauro Cesari, član amaterske gledališke skupine Prosek - Kontovel prejema priznanje in čestitke predsednika Slovenske prosvete iz Trsta.

Morda bomo dobili najboljšo podobo, kakšna je bila revija ob začetku, če preberemo poročilo iz Gospodarstva po zaključku prvega letnika: »Ta mesečnik je po opremi zelo lep in hoče nuditi vsem vse. Prinaša načelne članke, pripovedništvo in pesmi, priložnostne in poučne sestavke o Slovencih, kritiko novih knjig, razstav, predstav Slovenskega narodnega gledališča v Trstu, radijskih oddaj in filmov, piše o verskih, družinskih, vzgojnih in moralnih vprašanjih, o skavtih in sploh o katoliškem prosvetnem življenju na Tržaškem in Goriškem. Na platnicah odgovarja dopisnikom in literarnim začetnikom.«

Zelo širok program, ki ga je Mladika do zdaj uspešno izpopolnjevala. Razpravljala je o najrazličnejših družinskih vprašanjih pod posebnim poglavjem *Naša družina*: o vzgoji otrok, o ljubezni med družinskimi člani, o zdravju, o duhovnem življenju, skratka ni vprašanja, ki zadeva družino, da bi ga ne bila Mladika obravnavala in nakazovala rešitve. V tej rubriki so sodelovali tukajšnji strokovnjaki, kot profesor Ivan Theuerschuh, Danilo Sedmak, Edi Košuta, Vinko Beličič, ljubljanski pedagogi in psihologi od dr. Antona Trstenjaka do Janžekoviča in drugih, tukajšnji in tuji teologi: mons. dr. Lojze Škerl, Rafko Vodeb, Vladimir Truhlar idr.

Prinašala je načelne in verske članke, ki so osvetljevali vprašanja z najrazličnejših stališč in so jih pisali priznani strokovnjaki: že pokojni mons. Ukmar, dr. Prešeren, dr. Klinec in tudi že prej omenjeni avtorji. Spremljala je II. vatikanski koncil, evharistični kongres v Vidmu, reforme, ki jih je doživljalo versko življenje v zamejstvu, in se potegovala za pravice slovenskih vernikov na vseh področjih.

Mladika je zvesto spremljala politično dogajanje v zamejstvu, zavzemala do volitev načelna stališča in prinašala razgovore s slovenskimi izvoljenimi predstavniki.

Dalje je Mladika verno ogledalo slovenskega kulturnega in prosvetnega dela v Italiji. Stalno in sproti je poročala o vseh nastopih in prireditvah katoliških organizacij in društev, a tudi drugih, če je šlo za skupne nastope ali za narodno pomembne prireditve. Kritično je spremljala predstave Slovenskega gledališča, z ljubeznijo pa je registrirala tudi skromnejše prireditve v najbolj oddaljenih vaseh. Poročala je o taborih na Repentabru in o študijskih dnevih slovenskih izobražencev v Dragi, prinašala izvlečke govorov in jih opremljala s slikami. Nekaj let je prinašala Kulturni koledar, kjer so bile po dnevih našete vse prireditve na Tržaškem in Goriškem.

Posebno skrb je posvečala slovenski tržaški radijski postaji, ker se je zavedala, da prihaja njen glas v vse slovenske družine in da ima zaradi tega ogromen vzgojni pomen. Prinašala je njene programe, opozarjala na važnejše oddaje, jih ocenjevala in zavzemala kritična stališča do pro-

gramske politike. Priobčevala je razgovore z vodilnimi ljudmi na radiu, svetovala izboljšave, grajala krčenja in črtanja sredstev in zato tudi oddaj. Prav tako je poročala o nastopih Radijskega odra, o šolskih oddajah in sploh o vsem, kar je bilo v zvezi z radiom.

Mladika je predstavljala z besedo in sliko slovenske vasi na Tržaškem in Goriškem, njihove prosvetne domove in kulturno delovanje, Rado Bednarik je v XI. in XII. letniku opisal Stare gradove na Goriškem, Rafko Dolhar pa je v tretjem letniku popeljal bravce na Izlete po naših gorah. Dr. Anton Kacin je priobčil Spomine in zapise iz naše bližnje preteklosti, v katerih je opisal življenje in delo nekdanjih kulturnih delavcev in 30-letnico slovenskih šol. Dušan Jakomin je na dolgo in široko predstavil Družbo sv. Cirila in Metoda in njeno delovanje na šolskem polju na Tržaškem. Pomembna je tudi razprava Maksa Šaha: Zgodovina slovenskega šolstva, ki je izhajala v IX. in X. letniku. Prof. Šah je priobčil v vsakem letniku nekaj razprav in poročil o šolstvu, saj je šola za starše z otroki najvažnejša ustanova.

Ker je Mladika zamejska revija, se je živo zanimala za življenje Slovencev v Benečiji, Reziji, Kanalski dolini in na Koroškem. S tem je širila znanje o bratih in pospeševala sodelovanje in skupne nastope na kulturnem in tudi političnem polju. Ker pa živijo Slovenci tudi v zdomstvu, v obeh Amerikah, v Avstraliji in drugod, je pogosto poročala o njihovem delovanju, uspehih in težavah. Tako je že v prvem letniku vpeljala rubriko *Naša kri na tujem*, v kateri so bili opisani nekateri nadpovprečni uspehi zdomcev v novih domovinah. Pozneje je to zgostila pod rubriko Slovenski poldnevnik.

Med mladinskimi organizacijami, katerih delovanje je Mladika stalno spremljala, sta skavtska organizacija in Slovenski kulturni klub. Ti društvi delujeta že vsa povojna leta uspešno in načrtno, iz njih so izšli kulturni in javni delavci, ki se uveljavljajo na različnih toriščih.

Čeprav je Mladika družinski list, prinaša tudi poezijo, prozo, dramatska dela, literarne kritike in literarno zgodovino. S tem krepi slovensko literarno življenje v zamejstvu, ker je več ustvarjalcev, ki iz načelnih razlogov ne sodelujejo v drugih tukajšnjih revijah. Nekateri pesniki so se razvili v Mladiki in v njej dozoreli do samostojnih pesniških zbirk. Taki so npr.: Slavko ali s pravim imenom Albert Miklavec, Neva Rudolfova, Ljubka Šorlijeva, Stanko Janežič, Lev Detela, Vladimir Kos, Rafko Vodeb, Milena Merlakova, Marijan Breclj in še kdo. Mladika je zbrala okrog sebe najboljše tržaške in zamejske pesnike, poleg že omenjenih so še: Vinko Beličič, Zdravko Ocvirk, Ferruccio Jakomin, Tugomir, Marij Maver, Mirko Mazora, Branko Bohinc, Jože Pirjevec, Aleksij Pregarc, Marinka Pertot, koro-

ški pesniki: Miško Maček, Niko Darle, Valentin Polanšek in Milka Hartmanova. Tem bi lahko prišteli še vrsto najmlajših, ki so izšli iz Literarnih vaj, v prvi vrsti Bruno Pertot, ki ji je izdala Mladika dve pesniški zbirki, Borisu Pangercu pa prvo pesniško zbirko *Amfora časa*.

V vsaki številki Mladike je tudi več črtic in novel tržaških in zamejskih pripovednikov. Njihovo število je presenetljivo visoko in sega od Alojza Rebule do najmlajših. Že v prvem letniku je začela v Mladiki izhajati celoletna povest, ki jo je napisal Franc Jeza pod naslovom *Moč ljubezni*. V tej »povesti iz časa naselitve Slovencev« je prikazal kakih tisoč oboroženih Slovencev, ki se z družinami in vsem premoženjem pomikajo po stari rimski cesti iz Panonije proti zahodu. Pod vodstvom župana Gorazda zasedejo rimsko Celeio in se stalno naselijo okrog nje. Avtor je dobro naslikal tedanje Slovence, njihov značaj, način življenja in mišljenja, vero, običaje, hrano, zabave in obleko. Očitno je, da dobro pozna najstarejšo slovensko zgodovino, o kateri je napisal več razprav. Izmed nastopajočih je psihološko najbolj poglobil rimsko deklico Magono in župana Gorazda, ki ju usoda združi v srečno družino. Povest je izhajala v treh letnikih Mladike, leta 1967 pa jo je ponatisnila med svojimi rednimi knjigami celovška Mohorjeva družba.

V petem letniku je izšla zgodovinska povest iz starega Egipta *Ekhnaton* Jožeta Pirjevca. V njej je obdelal življenje in delo faraona Amenofisa IV. in njegove žene Nefretiti, faraonov poskus, da bi vpeljal novega boga Atona, upor podložnikov in njegovo nasilno smrt. Zgodovinsko okolje je dobro zajeto in tudi pripovedovanje je zanimivo, potrebna bi bila le večja psihološka poglobitev in boljša povezava.

Od tretjega do devetega letnika je izhajala povest goriške pisateljice Zore Saksidove *Tujci povsod*. V njej je obdelala življenje primorske družine po prvi svetovni vojni, ki je živela najprej v Trstu, potem v Ljubljani. Pisateljica povesti ni dokončala. Pripovedovanje je zanimivo, dovolj napeto, okolje je dobro označeno in tudi ljudje so iz mesa in krvi, čeprav je avtorica bolj pazila na snovno zanimivost kakor na umetniško dovršenost in psihološko poglobitev. Vredno pa bi bilo, da bi Saksidova povest dopolnila in dokončala in jo izdala v knjigi.

Edino tujo povest je prevedel Marijan Brecelj. To je *Pomlad Adele Ostroluške* slovaškega pisatelja L'uda Zúbeka. Izhajala je leta 1970 in 1971.

V Mladiki sta izšli tudi dve daljši igri. Prva je Mihaela Jerasa *Tržaška legenda*, drama v 6 slikah, druga Leva Detela *Graščina*, vesela in žalostna burka. Obe je uprizoril tudi Radijski oder.

Izmed potopisov je treba omeniti Janeza Beleja, ki je skozi tri letnike priobčeval *Nekaj dni po Afriki*. Pred bravci je razgrnil predvsem

»katoliško« Afriko, njene verske razmere, ob njih pa seveda tudi druge zanimivosti in značilnosti črnega kontinenta.

Novel bi nabrali iz Mladike za več knjig. Napisali so jih: Alojz Rebula, Vinko Beličič, Mirko Javornik, Stanko Janežič, Diomira Fabjan, Marija Mislej, Vijolica Fonda, Zora Piščanc, Drago Štoka, Zora Saksida, Evelina Umek, Franc Jeza, Marij Maver, Lučka Komac, Neva Rudolf, Lev Detela, Zora Tavčar, Igor Tuta, Irena Žerjal, Janko Messner, Pavel Zidar, Boris Pangerc, Majda Košuta, Darina Konc, Josip Kravos in vrsta drugih. Mladika je vedno odmerjala prostor tudi mladim in priobčevala njihove novele in črtice. Posebnost so ljudski pripovedniki, ki jih je uredništvo nabralo po Koroškem in Kranjskem. Važni so tudi razgovori s pomembnejšimi ustvarjavci in štirje natečaji za izvirne novele, ki so potem izšle v reviji.

V Mladiki so ocenjene tudi važnejše knjige, ki so izšle v zamejstvu, zdomstvu in osrednji Sloveniji. Splošno zanimanje pa zbuja razprava Martina Jevnikarja *Sodobna slovenska zamejska literatura*, ki je izhajala v vsaki številki od novembra 1967 do decembra 1971, nadaljuje pa se do danes pod naslovom *Zamejska in zdomska literatura*. Tukaj so prvič sistematično označeni vsi zamejski in zdomski pisatelji od 1945 dalje.

Tako je Mladika verno ogledalo slovenskega življenja v Italiji, istočasno pa omogoča ustvarjalcem, da morejo v njej priobčevati svoje ustvaritve. Kdor bo hotel študirati slovensko zamejsko preteklost in sodobnost, bo našel v Mladiki neizčrpen vir podatkov.

Mladika prinaša ves čas tudi slike tržaških in drugih umetnikov in jih s tem seznanja z občinstvom.

Na zadnji strani ovitka so smešnice, politične zbadljivke pripoveduje zadnja leta Čuk na Obelisku. Mladika je začela izdajati tudi knjige, in sicer pesniške zbirke in zbornike razprav študijskih dni v Dragi. Tako so izšle naslednje pesniške zbirke: Bruna Pertot: *Moja pomlad* (1961) in *Bodi pesem* (1975), Vinko Beličič: *Gmajna* (1967) ter *Bližine in daljave* (1973), Marijan Brecelj: *V času odmaknjena sidrišča* (1968), Albert Miklavc: *Prošnja za jutri* (1970), Boris Pangerc *Amfora časa* (1972) in Alessandro Manzoni - Vinko Beličič: *Svete himne* (1973), Prozo predstavlja knjiga planinskih črtic Rafka Dolharja *Pot iz planin* (1974). Zborniki so: *Draga 1968, Slovensko usodo krojimo vsi* (Predavanja študijskih dni v Dragi 1969 in 1970), *Zbornik Draga 1971, Ideje in vrednote* (Draga 1972) *Draga 73* (Družina in generacije) in *Draga 74* (Slovenec med domom in svetom). Zunaj tega okvirja sta dve strokovni knjigi Egidija Vršaja o gospodarstvu, ki ju je napisal v italijanščini za pospeševanje sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo.

ABELJ

Stopinje v snegu

*V urah ko dan zamre
in se prižgo luči
spletam mrežo si poti
posejanih v temno noč.*

*Vsak večer v upu vroče mi oči
breme jaza trosijo v sledi.
Na razpotju v krogu so stopinje,
nanje tiho naletava sneg.*

*Naporna pot je v ledu časa.
Spoznanje vpeto v kamen
v ognju iščejo noge.
Raz lica bol topi se v solze.*

*Sneži, hladno je
in luč na vogalu
bledi...
le korak še vedno
hiti, hiti...*

VLADIMIR KOS

Kapljice bilè so šop draguljev

*Naj povem Ti, ker sem videl v jutra travi
z vek noči velike, bele kapljice,
prav pod okencem neba z zaves oblaki —
kot da šla je griču razodet srce.*

*Veš, in kapljice bile so šop draguljev
v skoraj živih, skoraj glasnih mavricah:
tam, kjer sonce je pritisnilo poljube,
tam, na vdano nežnih, hladnih ustnicah!*

*Mavrice vso travo v praznik spremenijo.
Glej, kako se starim borom dobro zdi!
Ali nisi tudi Ti izbral Marijo,
ko ni skoraj več bilo čez grič luči?*

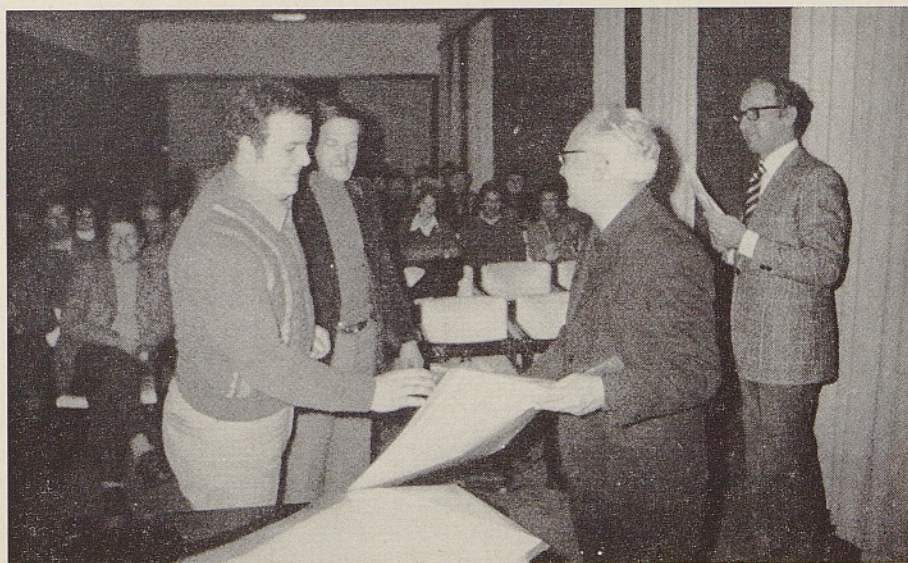
VLADIMIR KOS

Jutro ob progi

*Ob progi v Kíta - Séndžu
ckimisó cvetijo,
ckimisó zlatijo
prazna prsa bajt.*

*Nobena ne zapoje,
ne čebljá zavzeta,
ne strmi napeta
v steklo rekino.*

*Z oblakov sonce gleda
v trpkih ustnic črte,
v duri, vse zaprte.
Tiho zre drugam.*

»Trije angeli« člani amaterske skupine iz Štandreža prejema priznanje iz rok predsednika goriške ZSKP.

smipesmipes

ABELJ

Modri

*Napovedani Mesija...
zavrženo Dete,
povito v plenice
in v jasli položeno,
pahnjeno med živad,
kot pes v toplino gnoja.*

*Čudim se ljudem,
ki so te danes našli
in so te sprejeli.*

*Če bi se rodil
v kraljevski palači,
bi bil dedič preteklosti.*

*Rojen v hlevu,
kot izmeček
skrit med živalmi,
zavržen kralj
od rojstva do smrti,
si jim postal nosilec obljube.*

*Čudim se ljudem,
ki so te danes našli
in te spoznali za odrešenika,
revolucionarja, ki bo razdiral
mreže mogočnejšem tega sveta
vse dni kozmičnega bivanja.*

Z NAHRBTNIKOM NA VIŠARJE

»Na Višarje bomo šli, vedno prvi bomo mi, Sovenci mi...« Tako smo kot mulci peli in se počasi vzpenjali po stezi proti vrhu. Morda zato ker je to bila moja prva pot v hribe, mi je tako neizbrisno ostala v spominu. Imel sem enajst let. Zame je bilo vse novo, popolnoma drugačno od tistega okolja, ki sem ga bil vajen na Primorskem. In tedaj so ljudje z drugačnim pristopom hodili po gorah; bilo je manj potrošništva in skoraj sploh nobene mehanizacije, ki bi motila gorski mir: le zvonci kravjih čred in udarci sekir so prijetno odmevali v tihoti.

Romarska pot, ki že toliko stoletij vabi Slovence na Višarje, nas danes ne zanima z religiozne, narodnostne ali zgodovinske plati; zanima nas le, kolikor je povezana z izrednim užitkom, ki ga ima izletnik na vrhu te gore, ko zre v mogočno veličino obdajajočih vršacev, ki se razprostirajo na južni strani kot velikanska skalnata zavesa.

Da lahko občudujemo ta čudoviti razgled, se moramo povzpeti na vrh Sv. Višarij. Če morda ne bomo šli ta mesec, bomo šli pa prihodnji ali še kasneje. Sedaj je to zelo lahko: v kraju Podplaz, na cesti Žabnice - Ovčja ves, je postaja udobne žičnice, ki nas v 6 minutah prepelje tisoč metrov visoko za borih devetsto lir. In smo na cilju. Vendar pa za nas, ki nam je še do tega, da nekoliko razgibamo svoje skoraj že okrnele okončine, ta rešitev ne bo prava. Odpravili se bomo peš. Skoraj z vseh strani lahko pridemo na vrh: iz Zajzere po cesti, ki dopušča tudi avtomobilski promet (če ima človek primerno vozilo); po stezi iz Ovčje vesi preko Butijeve planine (po tej poti so navadno romali Ukljani, a sedaj je že skoraj neprehodna, ker so jo trave prerasle); najbolj znana pa je pot iz Žabnic, kjer je Tone Kralj poslikal nekaj postaj križevega pota; končno je še steza iz Trbiža, katere prvi del predstavlja sedežnica na Prisnik.

V Žabnicah in tam okoli živi mnogo Slovencev, pa tudi nekateri naši tržaški znanci imajo tam svoj drugi dom, ker so se priženili ali pa ga kako drugače postavili. Tukaj lahko srečate prof. Zorka Hareja, Jožkota Gerdola, Sosiča z Opčin, ki upravlja sedaj hotel na zgornji postaji višarske žičnice, potem pogosto srečate Goričane, ki so si postavili leseno kočjo »Sv. Jožefa« pa tudi

člane tržaškega planinskega društva, ki je v vasi kupilo stavbo za počitnice svojih članov, šolske sestre imajo v Žabnicah svoj dom poleg onega v Beli peči in še mnoge druge lahko srečate na žabniških poteh.

Najbolj shojena, če jo smemo še tako imenovati, je pot, ki se vije iz središča vasi preko najnovejše ceste do Višarskega potoka, ga prečka in mu nato sledi nekaj časa v reber. Tu se namreč začenjajo prvi klanci in prve strmine. Deževje je že precej spralo nekoč lepo urejeno pot. Tudi planine in stani, ki so še za mojo pamet bili gosto naseljeni, so danes prazni. Marsikateri travnik se je že krepko zarastel. Seno kosijo danes le tam, kjer je svet položen, da ga lahko z motorno kosilnico dosežejo. Škoda je tudi, da so slike križevega pota že tako izdelane od vandalskih popotnikov, ki krušijo omet, da vtisnejo svoja imena ali začetnice. Morda bi jih bilo bolje odnesti kam drugam, kot da se tukaj nezadržno uničujejo: saj imajo veliko umetniško vrednost. Planina pri Radarju, kjer stoji prijazna kočja, v kateri so nas v preteklosti vedno postregli z odličnim čajem, je zadnja leta zaradi premajhnega števila obiskovalcev zaprta. Le tu pa tam pridejo gospodari, da se ustavijo morda mesec ali dva v najhujši poletni vročini, ter postrežejo redkim gostom, ki se tod okoli priklatijo.

O poti, ki pelje iz Trbiža, ne bi mnogo govoril; opozoril pa bi na tisti del steze, ki se od gornje postaje sedežnice skozi gozd vije do omenjene planine na vzhodni strani Višarij. To je zelo lep in zložen sprehod pod smrekami. Vendar so štrleče korenike človeku nevarne, ker se ob njih lahko spotakne. Tudi razgled proti potoku Mrzli vodi je očarljiv, ker se vsa narava kaže v svoji mogočni divji obleki.

Asfaltirana cesta, ki teče po Zajzeri, se nekaako na prvi tretjini poti odcepi preko potoka Zajzerca, ki je ob poletnem času navadno suh, ker njegova voda teče po dnu struge pod kamenjem, proti zaraslemu pobočju višarskih hribov. Cesta je vojaška in zato precej nepriročna; pa tudi zelo dolgo se vleče hoja po njej: zdi se, da ne bo nikoli konca ovinkov in strmine, posebno če se človek vzpenja peš in obložen z obilnim nahrbtnikom.

Preostaja nam še zadnja, najbolj divja in najbolj strma pot, ki pelje iz doline na vrh; to je pot prebivalcev Ovčje vasi in Ukev. Po njej so stoletja hodili domačini ob prvem svitu na prvo romarsko nedeljo ob sv. Ivanu k prvi maši ob sedmih v višarski cerkvi. Predstavljam si Ukljane, kako so ob prvi zori krenili preko kraja Blate mimo Kranjca (kmetija s sadovnjakom, ki stoji na samem sredi polja pred Ovčjo vasio) in preko Zajzerce v strmi breg za vasjo. Otroci navadno niso radi hodili, ker so bili še preveč zaspali in dremavi, zato so jih na zadnjem delu poti vrh planine, strašili s hudo prikaznijo. Če so preveč zaostajali, so jim rekli: Samo pazite, v tem kraju se pase »smrkaa kura«, in če hočete naprej, jo morate poljubiti. Seveda, nikomur se ni ljubilo poljubljati smrkave kokoši, zato so navadno čvrsto hodili.

Ko smo tako ušli spakasti kokoši in srečno prispeli na cilj, se najprej trenutek ustavimo v cerkvi, kjer so prelepe Kraljeve slike, takoj nato pa stopimo do Kerštajna, da nam pripravi močan topel čaj. To je že šega. Potem se ogledamo po okolici. To je diven razgled za mestne oči! Na jugu vsi Julijci, na zapadu Dolomiti, na severu Ture z Grossglocknerjem, potem Koroška, vsa Kanalska dolina, Karavanke in Mangrt! To je užitek za planinca.

Če smo še pri močeh, se lahko odpravimo še na običajno turo na Lovce (2.071 m). V dobrih dveh urah smo že spet nazaj. To je čudovit izlet, ki ga priporočamo vsakomur, posebno pa še tistim meščanom, ki v službi ves dan sedijo.

Teško bo priti na tako zasnežene Višarje z nahrbtnikom. Počakali bomo, da bo skopnel sneg, potem pa se bomo odpravili po eni izmed poti, ki jih omenja avtor. Kmalu bo pomlad in sneg bo skopnel. Kanalska dolina je ena najlepših slovenskih dolin.

BOŽJA BESEDA

Vseh Slovencev je v Kanadi okrog 18.000 in skoraj vsi so si dobro uredili življenje, imajo lastne domove, stalne službe, svoja podjetja. Največ jih je v Torontu (okrog 7.000), in sicer živijo strnjeno sredi mesta in v predmestju New Toronto. Imajo dve samostojni župniji: Marije Pomagaj (od 1954) in Brezmadežne (1961). V obeh župnijah imajo pod cerkvijo veliko dvorano za prireditve in šestrazredno osnovno šolo, vsaka svojo hranilnico, Slovensko letovišče in osrednji Slovenski dom (od 1965). Slovenske župnije in šole so še v Montrealu, Hamiltonu in Winnipegu, organizirani pa so še v Windsorju, Londonu, Sudburyju idr.

Osrednje slovensko glasilo v Kanadi je mesečna revija BOŽJA BESEDA; izdajajo jo slovenski misijonarji lazaristi. Ustanovil jo je leta 1949 p. dr. Jakob Kolarič, po njegovem odhodu pa jo že vrsto let ureja p. Janez Kopač (739 Brown's Line, Toronto 520, Ontario). Ob ustanovitvi je urednik zapisal, da je namen lista, »da bi se Slovenci hranili z božjo besedo v slovenskem jeziku ter ostali zvesti svoji veri in svojemu narodu«. Ker je Božja beseda verska revija, prinaša v prvem delu članke iz verskega življenja, ki zadevajo najrazličnejša vprašanja in področja. Vendar pa je treba ugotoviti, da so ti članki napisani zelo življenjsko, prijetno, v širokem ekumenškem duhu in sodobnem prijemu. Največ jih pišejo lazaristi: Kopač, Plazar, Mejač, Sodja in drugi, sodelujejo pa tudi slovenski škofje iz domovine, več člankov je posnetih po tujih virih. Vmes so tudi razprave, spominski članki, nekrologi itd.

Drugi del ima naslov *Dogodki v Cerkvi* in tu so zbrane kratke in najvažnejše novice iz vsega sveta. V tretjem delu so *Slovenski odmevi* (naslov se je spreminjal), kjer so poročila o delovanju petih slovenskih župnij v Kanadi. Zlasti obe torontski župniji sta stalno navzoči v reviji, opisani so vsi pomembnejši slovenski verski, kulturni, šolski in drugi dogodki, celo rojstva, poroke in smrti. Revija spremlja vse slovenske skupine v Kanadi in poroča o njihovem delovanju, težavah in uspehih. Ta del je tako važen, da ne bo mogel noben zgodovinar slovenskega življenja v Kanadi mimo Božje besede.

Na koncu je že več let roman. Od leta 1968 do 1973 je priobčeval Karel Mauser roman o škofu Frideriku Baragi pod naslovom *Le eno je potrebno*. Prvi del romana je izšel v knjigi (1973), drugi del čaka še natisa. Od 1974 izhaja *Žena z zaprtimi očmi* francoskega pisatelja Pierra L'Ermitta.

Poleg tega je odmerjenega več prostora v vsakem letniku škofu Baragi, ki je deloval v Kanadi, kjer se tudi najbolj trudijo za njegovo proglasitev za blaženega.

Vsaka številka ima po 32 strani in je bogato ilustrirana. Papir je za naše razmere skoraj razkošen, oblika revijalna. Za Italijo je zastopnica s. Giusta Dolhar, Gorica, Corso Italia 20.

MARTIN JEVIKAR

Nič ni tako skrito, da ne bi bilo očito

Mislila sem že, da vsaj enkrat to ne bo držalo (saj je minilo od takrat že pet let) in da On ne bo zvedel za Mojčino zavarovalno polico, dokler se ne bi jaz sama odločila povedati mu vse zgodbe. Danes pa sta se On in zastopnik zavarovalnice nepričakovano srečala in meni ni ostalo drugega, kot da sem vse priznala.

Bilo je pred petimi leti, takoj po Mojčinem rojstvu. Kar naenkrat so se začeli oglašati razni zastopniki zavarovalnic in prodajalci enciklopedij in knjižnih zbirk ter apelirali na čustva novopečene mamice, naj vendar zagotovi hčerkici srečno bodočnost s primernim zavarovanjem, naj ji omogoči resnično izobrazbo s pomočjo izvrstnih priročnikov in enciklopedij za starše in otroka. Nekateri so se najavili telefonsko, drugi pismeno, tretji so se kar pojavili pred vrati. Vsak me je prosil le za pet minut, potem pa ga ni bilo mogoče več ustaviti, ko me je gostobesedno skušal navdušiti za izredno ugoden nakup ali obliko zavarovanja. On mi je takoj v začetku zabičal, naj se jih na hitro odkrižam in kategorično prepovedal, da bi komu nasedla. Seveda — lahko Njemu! Še kadar je bil doma, se je potuhnil v svoji sobi in pustil, da so mene gnjavili, potem pa me še kritiziral, češ, kaj tako na dolgo diskutiram z njimi. Vendar sem vse napade srečno odbila in počasi so se te vrste obiski začeli redčiti. Ko sem že mislila, da je obleganja konec in sem si privoščila nekoliko relaxa in manj opreznosti, pa me obišče mlada, bistra, ljubezniva in na moč zgovorna gospodična: »Najprej vam moram čestitati, vam in vaši hčerkici: pomislite, med vsemi otroki, ki so se rodili v zadnjih šestih mesecih, je žreb določil prav njo, da ji nudimo izredno ugodno obliko zavarovanja pri naši družbi. Poglejte...« In razlagala mi je, kako bo, če se obvezem za minimalni mesečni prispevek, čez dvajset let bo hčerka lahko dvignila milijon! Poleg tega bo lahko dobila letne nagrade za dober šolski uspeh, izredne nagrade ob raznih prilikah... Ko sem ji skušala servirati Njegov protiprimer, češ da je boljše nakladati tisti denar v banko, se mi je prizanesljivo nasmehnila in mi s statistikami zagotovila, da nihče tega redno ne dela, če se ne obveže. »In pomislite, če vi med

tem časom umrete — kar Bog ne daj, toda človek nikoli ne ve — in torej zneska ne boste več plačevali, bomo vseeno vaši hčerki izplačali ob dvajsetem letu cel milijon. Pomislite, kako vam bo hvaležna, kako ji bo morda ta denar prišel prav za balo in ji omogočil poroko...« Zdaj začnem že oklevati. Kar milo se mi stori, ko vidim v duhu pred sabo Mojco — siroto, kako ji takorekoč z onostranstva pomagam do lepe poroke... Pa vseeno se obesim še na eno rešilno bilko: oh, saj jaz bi že, a mož je absolutno proti vsakemu zavarovanju, razen seveda avtomobilskemu. Tedaj pa si ljubezniva mlada gospodična nadene strogožalosten izraz, globoko vzdihne in vstane: »No, potem pa res nima smisla govoriti. Oprostite, a vedno me žali in zelo prizadene, ko vidim, kako se ženske energično potegujejo za enakopravnost z besedami, v dejanjih pa ostajajo popolne sužnje svojih mož!« Spet je zadela mojo ranljivo točko: saj ima prav — vedno se imam za samostojno in emancipirano, potem pa si ne upam skleniti tako ugodnega zavarovanja na lastno pest iz strahu pred Njim! In tako sem iz kljubovanja do podložnih žena, predvsem pa, ko bi videla Mojco za vsak slučaj preskrbljeno, podpisala pogodbo.

Od tedaj nisem nasedla nobenemu zastopniku več in, ko se je procesija v nekoliko manjši obliki ponovila ob Jernejevem rojstvu, sem jih vse tako na hitro odpravila, da bi bil še On zadovoljen z menoj. Po zavarovalnico za Mojco pa prihaja enkrat na mesec uslužbenec zavarovalnice. Pet let se nista srečala z Njim, danes pa je uslužbenec prišel nekoliko bolj pozno, On pa nekoliko prej iz službe — in srečanje je bilo neizogibno. In čeprav sem se vedno tega nekoliko bala, nisem imela pripravljenih nobene verjetne laži, tako na hitro in v paniki pa si je tudi nisem mogla izmisliti. Tako sem skesano vse priznala. Reakcija ni bila huda, kot sem se bala, in precej drugačna, kot sem pričakovala. On se je namreč namuznil mojemu reševanju Mojčine poroke iz nebes in samo ironično vprašal: »Pa te nič ne skrbi, kako se bo poročil sirotek Jernejček?!«

ONA

»POTEPI« NA SMUČEH

Ta nova oblika zimske zabave ima v svetu vsak dan več navdušenih pristašev.

Se radi potepate? Neumno vprašanje, kajne? Ampak tokrat ne mislimo navadno pohajkovanje, na klatesstvo, ki pri nas žal ni ravno redek pojav, temveč na novo obliko športne rekreacije. Gre za smučarske izlete v naravo, izlete, kakršne že zelo dolgo gojijo Skandinavci. Zdaj bodo, kot kaže, osvojili tudi Evropo in Severno Ameriko. V ZDA, denimo, so lani zabeležili skokovit porast prodaje posebnih čevljev, prirojenih zahtevam nove »modne muhe«. Toda ali je res po sredi le »muha«? Strokovnjaki sodijo, da ne. »Potepi« so namreč mnogo več.

Gledano s strogo tehničnimi očmi je stvar neke vrste križanec med turnim smučanjem, klasičnimi smučarskimi teki in »dilanjem« ob žičnicah. Čeprav to zadnje prerašča v vsesplošno obsedenost, pa ne odtehta koristi navidezno nezanimivih izletov v pobeljeno pokrajino. Kar pogledjmo!

Še najširši argument v prid »potepov« so materialni stroški. Smučanje je brez dvoma eden najdražjih športov; samo potrebna oprema »požre« že precej denarja. Nadalje ne gre pozabiti zasoljenih prevozov z vlečnicami ter časa, ki ga ob sobotnih in nedeljskih »konicah« potrošimo za zamudno postavljanje v vrsti.

Žepi manj petičnih občanov so ponavadi prepltki, da bi prenesli bolj ali manj redno obiskovanje znanih dragih zimskošportnih središč. Pač pa bi zlahka zmogli razmeroma skromne izdatke, ki jih terja enodneveni pohod v zasneženo naravo. Nobenih »super« smučk, čevljev in okovja ne potrebuje lastnik. Zadostuje nekajkrat cenejša obutev in preproste, gibljive vezi, pritrjene k navadnim, ne prerazkošnim dilcam.

Druga, znatno pomembnejša prednost smučarskih sprehodov je čisto fizičnega značaja. S stališča medicincev so žičnice presneto slaba usluga človeštvu. Zaradi njih si sleherno zimo polomi noge in rebra ter potrga ali prereže kite in mišice okrog četrtr milijona Evropejcev. Šibki in nepripravljeni, od lagodnega življenja oslabei meščani se nenadoma prelevijo v »športnike«, ki bi radi posnemali vrhunsko elito alpincev, peščico skrbno treniranih in izvežbanih športnih »asov«. Neogreti, često celo prezeblji zdrviijo v dolino in nič čudnega ni, da jim noge odpovedo pokorščino, da počti tetiva, da izgubijo ravnotežje ter končajo v snegu.

Vsak nedeljski smučar bi moral vsaj mesec dni pred odhodom na smučanje štirikrat tedensko pošteno razgibati ude in zmehčati otrdele sklepe, pravijo fiziologi. Zato bolj priporočajo zimsko izletništvo, skupinske ali posamične »ekskurzije« v naravo. Eno ali dveurni tek oziroma hoja prek gričev, skozi gozd, navzgor in navzdol čez valovito pokrajino je neprecenljiva naložba v zdravje in dobro počutje ljudi.

Leta in spol niso ovira, saj posameznik brez težav prikroji hitrost svojim zmogljivostim. Nevarnost hudih padcev je res minimalna, pozitivnih plati pa nešteto. »Potepanje« krepi mišice rok, nog, hrbta in ramen ter spravi v pogon notranje organe.

Zlasti spodbudno vpliva na srce in ožilje; srčnim stenam ohranja potrebno moč, žilam prožnost, mreža tankih, zaradi pomanjkljivega gibanja odmirajočih kapilar se zgosti in temeljito prekrvavi sleherni kotiček telesa; globoko dihanje prečisti pljuča in poveča njihovo notranjo kapaciteto, ki pri osebah sedečih poklicev navadno ne presega 4500 kubičnih centimetrov. (Znanemu finskemu smučarskemu tekaču, olimpijskemu zmagovalcu Eeeru Mäntiranti so namerili 8600 kub. cm.).

Poleg tega intenzivno pohajkovanje s smučmi iz debelihov kmalu naredi manekensko vitke in živahne postavneže, saj enakomeren in dolgotrajen, dasi ne pretiran napor dobesedno topi odvečno maščobo.

In še nekaj bi kazalo dodati: *mirovanje je najhujši sovražnik srčnih bolnikov*. Svetovnoznani švedski kardiolog, ki je pred leti prestal težak infarkt, pacientom toplo priporoča »potepanje«. Zgovoren dokaz, da nikakor ne pretirava, so njegovi nastopi na slovitem Vaasovem teku, kjer za sodelujoče ni nobenih omejitev. Možakar je doslej vedno srečno pripeljal skozi 40 km oddaljen cilj in kljub štirim križem dosegel solidno uvrstitev.

I. G.

Živilski ABC

Za vsako gospodinjo je važno, da je zadosti poučena o tem, kakšne redilne snovi in v koliki množini vsebujejo razna živila, katera jedila so lahko in katera težko prebavljiva, oziroma, katera hranila potrebuje človeško telo za svoj razvoj.

Človeško telo potrebuje *beljakovine, škrob, maščobe, redilne soli in vodo*.

Za naše telo je najvažnejše hranilo *beljakovina*. Vse celice našega telesa obstojé povečini iz nje. Beljakovine dobivamo največ iz živalskih hranil.

Škrob daje človeku posebno pri težkem delu, telesno moč kakor premog stroju. Največ škroba uživamo v močnatih jedilih: v moki, krompirju, rižu in sladkorju.

Maščoba se v človekovem telesu spreminja, pri čemer nastaja toplota do 37 stopinj, kolikor je potrebuje telo. V zimskem času potrebuje telo več toplote — torej več maščob.

Imamo živalske maščobe (mast, maslo, presno maslo) in rastlinske maščobe (olje in razne rastlinske tolšče, npr. vsakovrstne margarine).

Redilne soli so porazdeljene že v naravi po vseh hranilih: v sočivju, mesu in vodi. Potrebuje jih človeško telo le v gotovem razmerju in le kot dodatek k drugim živilom.

Voda je prav tako potrebna kakor hrana. Brez nje bi človeško telo prav toliko trpelo kakor brez hrane.

(Dalje na 17. strani)

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

BORIS PAHOR

Boris Pahor je izdal v Kosovelovi knjižnici št. 7 revije *Zaliv* svojo 14. leposlovno knjigo — roman *ZATEMNITEV*. Ob trideseti obletnici konca druge svetovne vojne jo je poklonil »spominu na tržaške žene in dekleta, katerih odsotnost nas je napolnila z grenkobo ob uri, ko je zavoljo pribojevanje svobode Evropo prevzela brezuma radost«. V spremni besedi pa stoji, da se naslov ne nanaša samo na zatamnitev Trsta med zadnjo vojno, ampak »tudi na razpoloženje prebivalcev, ki so na svojih ulicah ujeti v pasti in zapisani poginu«.

V romanu je prikazal Pahor tistih nekaj mesecev leta 1943, ko se je junak Radko po italijanskem razsulu vrnil iz vojske v Trst, kjer pa so ga že januarja naslednjega leta zaprli in poslali v nemško taborišče. Tako *Zatemnitev* nadaljuje in povezuje romane *Nomadi brez oaze* in *Mesto v zalivu* z *Onkraj pekla* so *ljudje* in *Nekropolo*. Radko je v začetku še ves razdvojen in notranje razbit in sam o sebi pravi: »Ti ne veš, kaj se pravi tavati kot mesečnik in iskati svoj obraz, ne kako je človeku, ko v tišini za zidom samostanskega zidu razbira svojo lastno podobo, a se hkrati zave, da se je pustil ujeti. Tedaj se odloči in seveda zbeži, vendar ga občutek nezasidranosti kar naprej oblega kot siva megla.« Ko je v semenišču spoznal, da ni ustvarjen za duhovnika, se je dolgo lovil sam v sebi, končno pa je zbežal, »vendar ga občutek nezasidranosti kar naprej oblega kot siva megla.« Spremlja ga »podoba sključenega očeta, ki se je zgaral na burji, da te je izšolal, ti pa mu zmrcvariš dušo s svojim brezcilnim beganjem«, in »pritajeno ihtenje mater«. Tri leta je bil zaradi vere v sebi razklan: »Ni vedel zagotovo, ali veruje v obstoj nekega višjega bitja ali ne, njegova razrvana notranjost si je želela samo miru in oddiha.« Moral je k vojakom v Libijsko puščavo, tu je pretrgal stike z nekdanjimi prijatelji in znanci, z novimi pa se ni zblížal. Ko so ga poslali v Italijo, da je bil v taborišču jugoslovanskim oficirjem za tolmača, se je prvič zblížal z žensko, z neko Mirello, katere mož je bil v Nemčiji. »V svojem značaju je združevala bogato ljubezensko pripravljenost z otroško zamaknenostjo, dve lastnosti, ki jih najdeš samo pri izrednih ženskah,« pravi o njej. Ob njej se je »počlovečil«, ob njej »je dozorel v moža«.

Ob razsulu se je brez težave ločil od Mirelle in se vrnil v Trst. Tukaj se je srečal z Mijo, s katero sta se poznala že iz prejšnjih let, ko so hodili na izlete in razpravljali o narodnih vprašanjih. Takrat se mu ni hotela približati, čeprav ga je vleklo k njej, zdaj je bila poročena z uglednim inženirjem Darkom Ličnom, ki je bil v posebnem bataljonu na Sardiniji. Mija je bila iz ugledne levičarske družine, mož pa katoličan, zato je ob poroki pretrgala z domačimi. Delovala je pri podtalni organizaciji.

Radko in Mija sta se začela sestajati in kmalu je med njima vzknila močna ljubezen, ki je junaka dokončno prerodila in ga postavila na trdna tla. Ljubila sta se »nagonsko, samogibno«, kakor da bi živela »v svojem svetu in bi vse drugo odmišljala«. Odsotni mož ju ni motil, češ: »Kar pa se Darka tiče, mislim, čeprav to ni nikako opravičilo, da bi, če bi bil na mojem mestu, ravnal prav tako kakor jaz.« Oba sta vedela, da bo s koncem vojske tudi konec njune ljubezni, ker je Mija jasno povedala, da bi se po tisti slovesni poroki »ne mogla ponorčevati iz mojega in njegovega sorodstva«. Tudi ji ni imel Radko »kaj ponuditi v zameno«. In tako se je ljubezen nadaljevala in se izgubila nekje v taborišču.

Pisatelj na dolgo in široko analizira to ljubezen, natančno razbira nitke Mijine in Radkove duševnosti, obnavlja vsa srečanja pred vojsko in med njo, obnavlja razgovore in prihaja do zaključka, da je Mija »odrešila njega, odkrila sebe in izpolnila za oba obljube nezamenljive ljubezni«. Ta ljubezen je edina nit, ki veže roman, edina svetla točka v zatemnjenem mestu in mračnih dogodkih.

V zgodbo samo je pisatelj vdela vrsto premišljevanj in razgovorov o vprašanih, ki so med vojsko pritiskali na tržaške Slovence in na ves narod. Na prvem mestu je narodno vprašanje, borba za obstoj, saj so že otroci takoj po prvi svetovni vojni čutili, da so drugačni od someščanov: »Seveda se niso zavedali, zakaj so drugačni, ne v čem so drugačni, čutili pa so, da so se rodili krivi, čeprav niso vedeli, česa. Vse se je v otroški duši odigravalo na podlagi podedovanih nagnjenj in slutenj, rasli so pod vplivom vtisov ob trpkih, zbeganih, obupanih pogledih svojih staršev. S posnemanjem njihovih gibov so jemali nase obsodbo in pečat zaznamovanosti.« Doživeli so požig Narodnega doma, morali so v šolo, kjer niso razumeli jezika. Ko pa se jim je počasi razkrilo, v čem je njihova drugačnost in manjvrednost, se je začel v njihovi notranjosti proces odpora, ki je zaradi pritiska diktatorskega režima pripeljal do oboroženega odpora. »Za nas primorske ljudi se je upor začel že pred četrto stoletjem... Bazoviški duh, duh padlih je bil zadržana sila, ki ni spraševala po svetovnih nazorih.«

Odpor med zadnjo vojno je torej le nadaljevanje prejšnjega upiranja: »Tradicijo odpora proti fašizmu, ki se je nadaljevala v osvobodilnem gibanju, je zdaj ogrožal razvoj novega totalitarizma... Katoliški in drugi krogi, ki so to resnico dojeli, so se zatekli pod okrilje nacističnega totalitarizma, da bi se rešili komunističnega...« Težje pa je tistemu, ki je za sodelovanje s komunisti, a ne sprejema njihove oblastnosti, njihove dogmatične zavezanosti. Radko zagovarja pluralizem v vodstvu in pušča komunistični partiji toliko besede, kolikor ljudi predstavlja. Ve, da ne gre samo za osvoboditev, ampak za socialno revolucijo, in o tem pravi: »Meni bi zadoščal

boj za svobodo, saj se tudi preprosto imenuje osvobodilni... A tudi v primeru, da gre hkrati za spremembo družbenega reda, kakor kaže, da v resnici gre, tudi v tem primeru, pravim, ni nobenega razloga, da s svojim življenjem in s svojo imovino plačuje dolg socialne preureditve kraški kmet, ki ni bil nikdar nič drugega kot nesrečni proletarec.« Partizani iz zasede napadajo Nemce in prepuščajo vaščane njihovemu maščevanju. Prav tako je proti prisilnemu novačenju in zastraševanju. Odklanja tudi sodelovanje z domobranci in četniki in oboje zavrača s tedaj rabljenimi frazami. Kljub vsem pomislekom pa se odloči za podtalno delovanje, češ da ima narod, »ki se bojuje za svobodo, že potrdilo zgodovine«.

Roman je neke vrste kronika brez kronografske oblike, oživljanje medvojnih dogodkov in ljudi, ki jih ob pisanju ni več. Celó Mija prihaja samo »iz preteklosti k njemu na obisk«. V začetku je psihološko poglobljeno analiziral Radka in Mijo, njuna dotedanja bežna srečavanja, šele po vrnitvi iz vojske se začenja pravo medvojno dogajanje. Podajanje tekočih dogodkov spremljajo posegi v preteklost, pisma iz zapora in vanj, moreče sanje v zaporu, navajanje odlomkov iz Sodobnosti in Dejanja, iz Cankarja in Kocbeka, omenja Steinbeckov roman *Furore* v italijanščini in Pirandellovo dramo *Sei personaggi in cerca d'autore*. Epske opise in esejistično razpravljanje prepletajo razgovori, opisi narave in tržaškega mesta in krajši lirični vložki. Vse to poustvarja tiste mučne medvojne in nevarne čase, da si jih more bravec živo predstavljati.

Pisatelj se je sicer najbolj osredotočil okrog Mije in Radka, vendar pa je ustvaril še vrsto živih ljudi, čeprav imajo manjšo vlogo, kot so: oče, mati, sestra Vera, Mirella in nekaj zapornikov. Pripovedovanje je živahno in sočno in brez primorskih jezikovnih posebnosti. In kar velja za druge romane, velja tudi za tega: glavni junak Radko ima toliko Pahorjevih potez iz življenja in mišljenja, da je pravzaprav pisatelj sam, čeprav seveda ni njegova fotografija in čeprav to v začetku odklanja. V Pripisu na koncu knjige podaja zgodovino nastanka tega romana, ki ga je zasnoval pred tridesetimi leti, a stalno odlagal, dokler se mu ni lani odkrilo, da mora biti v delu »do kraja neizumetničen, preprost in čist«. Na koncu tudi stoji, da je ta roman šele prva knjiga.

ZORKO SIMČIČ

Goriški rojak Zorko Simčič, ki živi v Argentini, se je doslej uveljavil kot eden najmočnejših zdonskih pripovednikov in dramatikov. Izdal je roman *Prebujenje* (Lj. 1943) in *Človek na obeh straneh stene* (Buenos Aires 1957), knjigo satir in humoresk *Tragedija stoletja* (1944), gledališko delo *Krst pri Savici* (1965) in dramo *Zgodaj dopolnjena mladost* (1967) ter veliko novel (glej Mladika 1970, 72-73).

Oktobra 1974 je izdal prvo pesniško zbirko, drobno knjižico na 16 straneh z naslovom KORENINE VEČNOSTI in podnaslovom Ciklus junijskih. Poklonil jo je »mrtvima bratoma in vsem njunim mrtvim in živim soborcem v skromen poklon«. V zbirki je 14 pesmi, v katerih se najprej spominja obeh mrtvih bratov. Ob njuni smr-

ti je spoznal: »Sreča je, lahkó postati ob pravem času. / Živeti je lepo, / a tudi mrtev biti, / ne more biti težko. / temu, ki je navzgor in pa navzdol bil zvest.« Borila sta se, »da moji bi nekoč bili pokonci«, cvetje je obrodilo sad in »čas Čedermacev blagih zdaj je mimo«. Pesnik sloni ponoči ob jezeru Nahuel Huapi in ne more spati: »V meni je Samo. Izdan. / V meni je Trubar. Pregnan. / V meni je ves bataljon / vetrinskih vojakov / čez mejo v jame poslan.« Po Gradnikovem zgledu se mrtvi pogovarja z Bogom: »Kdo je vesel, da je sejavec, / kdo, da je žanjec, / kdo, da je mesivec kruha / in kdo, da gošpodar, / ki reže ga, deli ga svojim... / Jaz srečen sem, / da smel sem biti / vsejano zrno.« In Bog mu odgovarja: »zaradi smrti tvoje / tvoj narod milost — kazen je dobil: bo večen«. V *Izdajavcu* obsoja tiste, ki jih je premamila bogata tujina, da so pozabili na »bajte, stare koče« v domovini.

V neki drugi pesmi se je naslonil na besede senatorja Lauscheta, ki je v ameriškem senatu razlagal, kómu se po slovensko reče »možakar«, in pravi: »To mož je. Dedec. Ne glede na leta — moder. / Povabljen — gre na dolnji konec mize sest. / Za malega in reveža kot dlan je blaga, / krivičnemu, naj še tako močan je, pest.« Padlemu v Šiški, ki ni poznal Boga, a je padel za dede, zemljo, za sij svobode zlate, pravi Bog, da je padel zanj, ker je padel »za pravo stvar«, zato je dobil plačilo. Pretresljivi sta *Pogrebna koračnica* in *Turjaška*, zloženi v ljudskem tonu in dikciji. Ko je hodil pesnik po Španiji, je videl spomenik »Zmagovalcem in premaganecem«, zato je prepričan, da bodo nekoč zagorele svečke »sredi kočevskih gozdov«. Vedno bolj je sam, le mrtvi mu kažejo smer.

Simčičeve pesmi so po vsebini pretresljive, toda njegove misli so plemenite, svetopisemsko izklesane in bliže molitvi kakor obtoževanju ali obsojanju. Besede so zgoščene, izbrušene, podobne izrekom, sentencam, brez leporečja, preproste in naravne, zato prepričljive. Oblika je prosta, ima pa tri sonete in koračnico. Naslovno risbo je ustvarila akademska slikarka Bora Remec.

(Dalje)

ŽIVILSKI ABC

(Nadaljevanje s 15. strani)

Vse naštete redilne snovi potrebuje naše telo v pravem sorazmerju.

Najcenejša živila so tista, ki vsebujejo škrob. Zelo veliko ga je v moki vseh vrst, torej v kruhu in pecivu sploh in potem v krompirju. Tudi v zelenjavi, ki vsebuje važne snovi za sestavo krvi, je nekaj škroba. Največ ga uživamo v sladkorju, ki torej ni le potrebna potrata, ampak izvrstno in lahko prebavljivo hranilo.

Izmed maščob so rastlinske najbolj priporočljive, medtem ko uživanje živalskih maščob v večjih količinah zdravniki odsvetujejo.

Beljakovine dobimo v mesu, jajcih, mleku in siru ter v majhni meri tudi v sočivju.

Veliko premalo se upošteva *zelenjava*, ki vsebuje razne soli in kislino, ki pospešuje tek in prebavo.

NAGRAJEVANJE »MLADI ODER«

V veliki dvorani Slovenske prosvete v Trstu so v ponedeljek, 15. decembra, razdelili priznanja amaterskim odrom, ki so se udeležili natečaja MLADI ODER 75.

Tekmovanja, ki sta ga organizirali Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta, so se udeležile sledeče dramske skupine: dramska skupina PD Štandrež iz Štandreža z delom Naši trije angeli, dramska skupina SPD »F.B. Sedej« iz Števerjana z Govekarjevo dramo Legionarji, amaterska dramska skupina Prosek - Kontovel z igro Zares čuden par in igralska skupina Slovenski oder iz Trsta z Dobričaninovo igro Skupno stanovanje.

Priznanja — serigrafijo, ki jo je izdelal Edi Žerjal posebej za to tekmovanje — so prejeli: *dramska skupina »Štandrež«* kot najboljša dramska skupina; *Aleksij Pregarc* za režijo igre Naši trije angeli; *Božidar Tabaj, Jordan Mučič in Mirko Brajnik* za vlogo treh angelov v igri Naši trije angeli; *Marjan Terpin* za vlogo očeta Ježa v Govekarjevi drami Legionarji; *Robert Beretta* za razsvetljavo in lučne efekte v igri Legionarji; *Mauro Cesari* za vlogo Oskarja v igri Zares čuden par; *Marija Besednjak* za vlogo tetke Pole v igri Skupno stanovanje; igralska skupina *Slovenski oder* za lep jezik in dikcijo.

Poleg teh priznanj je komisija soglasno podelila še posebno priznanje Marjanu Pertotu za dolgoletno požrtvovalno delo pri amaterski igralski skupini Prosek-Kontovel.

Razpisan je že bil tudi natečaj Mladi oder za leto 1976.

SLOVENŠČINA V RUSIJI

Slovenščino poučujejo v Rusiji na državni moskovski univerzi. Slovenščina ima posebno stolico in se je uči približno deset-dvanajst študentov. V ruščino so prevedeni skoraj vsi slovenski klasiki, pa tudi nekateri sodobni pesniki in pisatelji.

Marija Besednjak, članica igralske skupine Slovenski oder je prejela priznanje za vlogo tetke Pole v igri »Skupno stanovanje«.

DR. ANTON TRSTENJAK — SEDEMESETLETNIK

V četrtek, 8. januarja, je praznoval 70 let prof. dr. Anton Trstenjak, slovenski duhovnik in znanstvenik evropskega slovesa. Rodil se je v Radmošcih pri Radgoni leta 1906. Pred kratkim je izšla v italijanščini - editrice La Scuola, Brescia - njegova knjiga Hoja za človekom. Prevedel jo je prof. Danilo Sedmak. Profesor Trstenjak slovi kot velik govornik. Nekajkrat je govoril tudi v Trstu, zadnjič leta 1973 na študijskih dneh v Dragi.

ROJSTVA IN SPLAVI

Ljubljansko Delo je 8. januarja poročalo, da ima v Vojvodini polovica družin le dva otroke. Na 26.000 rojstev so v tej pokrajini našli kar 45.000 splavov, to je največje število v Jugoslaviji. Stroški za splave so znesli približno 100 milijonov dinarjev.

NOVA KNJIGA LEVA DETELE

Konec leta je Dom v Tinjah na Koroškem izdal novo knjigo tridesetih duhovnih razmišljanj pisatelja Leva Detele z naslovom *Duhovni ogenj naj večno gori!* V knjigi so zbrana razmišljanja, ki jih je Detela napisal za tržaški in kölnski radio in ob drugih priložnostih.

SLOVENSKA SKUPNOST TRN V PETI

Na Tržaškem se širijo govorice,, da je predstavništvo deželne delegacije Furlanije - Julijske krajine ob nedavnem obisku v republiki Sloveniji izrazilo slovenskim oblastem željo, da bi v Italiji odpravili stranko SLOVENSKO SKUPNOST. Nemalo bi se čudili, ko bi te govorice bile resnične, potem ko sta obe strani ob tem obisku zagotavljali, kako važna je poleg gospodarskih sporazumov predvsem zaščita obeh narodnih manjšin. Še posebno pa ne moremo verjeti v tako pobudo s strani demokratičnih izvoljenih predstavnikov, ki so sestavljali delegacijo na obisku. Končno pa — ali ne bi nekateri predstavniki režima v Sloveniji — ko bi mogli — naredili to že davno prej. Koliko let je že tega, kar je sam predsednik SAZU Josip Vidmar ob nekem obisku v Gorici izrazil Slovencem v zamejstvu željo in nasvet, naj se vključimo v italijanske stranke. Ali se res od takrat ni nič spremenilo v glavah nekaterih ne na tej ne na oni strani meje? in ko bi tudi odpravili Slovensko skupnost, v čem bi bila italijanska demokracija na boljšem. In končno kdo in kako naj bi odpravil Slovensko skupnost?

IZŠEL JE SPET »DOM«

Za božične praznike so slovenski beneški duhovniki izdali posebno številko svojega lista »Dom«. List je živ in aktualen, tako da ga je pravi užitek brati. Škoda le, da ne more bolj redno izhajati, ker se bori kot ves naš tisk z ekonomskimi težavami. Zato ga z darovi podprimo!

PREBIVALSTVO JUGOSLAVIJE

Prebivalstvo Jugoslavije je lani naraslo za 200.324 oseb. Naravni prirastek je bil tudi lani največji na Kosovem, kar za 2,76 odstotka, v Makedoniji se je prebivalstvo povečalo za 1,51 odstotka, v Bosni in Hercegovini za 1,31 odstotka, v Črni gori za 1,27 odstotka, v Sloveniji za 0,75 odstotka, v ožji Srbiji za 0,68 odstotka, na Hrvaškem za 0,44 odst. in v Vojvodini za 0,33 odst. Število prebivalstva v Jugoslaviji je konec leta 1975 znašalo 21.463.000 duš; od tega je bilo v Sloveniji 1.786.000 oseb.

MNOŽIČNOST NI VSE

Kot poročila ljubljansko Delo 7. januarja letos, je bilo v Sloveniji v izobraževalnem letu 1974-75 več sto partijskih političnih šol, skoraj 500 seminarjev, 244 posvetov, predavanj in drugih oblik idejnopoličnega usposabljanja komunistov s skupno skoraj 40 tisoč udeleženci. V deset tisoče gre tudi število udeležencev najrazličnejših oblik usposabljanja v drugih družbenopolitičnih organizacijah. Samo v zvezi socialistične mladine je bilo baje lani 30 političnih šol, 224 seminarjev, 113 posvetov in več sto predavanj, na katerih je sodelovalo več kot 42 tisoč mladih. Vendar, toži avtor članka Vili Pšeničny: Množičnost ni vse.

»SLEPO ZAPELJEVANJE«

Pod tem naslovom je ljubljansko Delo poročalo 19. decembra o sestanku koordinacijskega odbora zvezne konference Socialistične zveze delovnega ljudstva v Beogradu, na katerem so razpravljali o vprašanjih jugoslovanskih državljanov v tujini. »Prižnice — je pisalo Delo — so marsikdaj točke, ki jih politična emigracija izkorišča za antijugoslovanske nastope in delovanje.« Potem ko so govorili o organizacijah, ki bi se morale bolj posvetiti delavcem v tujini (sindikati, kulturno-umetniška društva itd.), so tudi sklenili, da je treba več storiti za vzgojo mladih. »Pravilna vzgoja mladih, h katerim je še zlasti naravnana omenjena negativna oblika verskega delovanja — se končuje članek v Delu — lahko precej pripomore k temu, da bomo razkrinkali preživele in nam tuje nazore«.

BOŽIČNI KONCERTI

Letošnje božične praznike so bili na Tržaškem številni božični koncerti, ki so jih pripravili razni zbori in župnije. Poleg običajnega osrednjega koncerta božičnih pesmi, ki ga vsako leto prireja Zveza cerkvenih pevskih zborov pri Novem sv. Antonu v Trstu, so bili letos koncerti še na Pesku, v Slivnem, Sv. Križu, Podlonjerju, pri Sv. Ivanu, v Baragovem domu v Ricmanjah, v Marijinem domu v ulici Risorta, v Zgoniku in na Kolonkovcu. Tradicionalni božični koncert je bil tudi v Gorici in sicer jubilejni, kar petindvajseti.

STOLETNICA EDINOSTI

8. januarja 1876 je v Trstu izšla prva številka časnika Edinost. Nekateri sodelavci tega lista še danes žive, na primer dr. Frane Tončič in dr. Lojze Berce. Edinost je prenehala izhajati leta 1928 pod pritiskom fašizma.

PREDOR POD KARAVANKAMI

Nedavno smo v slovenskem tisku brali, da nameravata Jugoslavija in Avstrija zgraditi pod Karavankami predor dolg 7,5 kilometra. Predor pod Karavankami naj bi povezoval Hrušico pri Jesenicah s Podrožco na Koroškem. Širok naj bi bil 9 metrov, dovoljena hitrost v njem pa naj bi bila 80 kilometrov na uro. Predor bi odprli že leta 1982.

PREDNOVOLETNI PRAZNIKI

V osrednjem slovenskem tisku smo med božičnimi prazniki lahko brali novo slovensko skovanko. Časopisi so namreč poročali, da so se zdenci vračali domov za »prednovoletne praznike«. Tako se je uradni tisk v republiki Sloveniji izognil izrazu božični prazniki.

Zamejski napredni sodelavci ljubljanskega Dela pa ne bi bili napredni, če bi se tudi oni ne pridružili »novoletnemu praznovanju«. Tako sta G. Vesel in B. Samsa poročala 12. januarja iz Čedad, da je bil dan izseljenca za »novoletne praznike«, medtem ko vsi vemo, da je bila tradicionalna trinajsta prireditev na praznik sv. Treh kraljev. Tako kot vsako leto.

BENEČIJA SE IZPRAZNJUJE

Božična številka »Doma« prinaša med drugim tudi porazne podatke o izseljevanju iz beneških vasi. Kot primer navaja list sedem občin Nadiških dolin. Le-te so imele leta 1951 16.167 prebivalcev, leta 1975 pa samo še 9.087, ali 7.080 prebivalcev manj. V odstotkih znaša to kar 43,79. V 26 letih se je torej prebivalstvo v sedmih občinah zmanjšalo skoraj na polovico.

SREČANJE SLOVENSКИH IZOBRAŽENCEV V TINJAH NA KOROŠKEM

Katoliški delovni odbor v Celovcu, ki ga vodita dr. Joško Tischler

in dr. Janez Polanc, je 2. in 3. januarja 1976 priredil srečanje izobražencev v Domu prosvete v Tinjah na Koroškem. Na tem srečanju je dr. Vladimir Truhlar, nekdanji profesor na Gregorijani v Rimu in avtor znanega Leksikona duhovnosti in več pesniških zbirk, v treh predavanjih nakazal »Dimenzije vere v Delih slovenskih besednih umetnikov«. Dr. Truhlar je govoril o duhovnih svetovih Ivana Cankarja, Alojza Gradnika in Srečka Kosovel. Truhlarjevo naziranje je bilo v določenem smislu novo. O Cankarju je menil, da »je vedno znova poiskal pot v kamrigo srca, se v njenem večnostnem prostoru prečistil in potem spet znal prav premeriti svet, življenje, dan«. Gradnik je bil z Bogom domač, to pa tudi potrjuje njegova pesem »Kmet govori Bogu«: Moj srp je rezal Tvoje bilke, / moj znoj je močil tvoje trte, / večer je, vžgi zvezda svetilke«. — Posebno zanimiva so bila Truhlarjeva izvajanja o Srečku Kosovelu, ki ga je prikazal kot avtorja sredi življenja, kot avtorja v boju za življenje. V tem boju je Kosovelovo bivanje postalo boj za človeka, — za človeka, ki ni stroj, ampak se razpenja v razsežnost absolutnega, večnega.

Predavatelj je prikazal tri slovenske besedne umetnike v posebni razsežnosti. Prikazal je namreč njihovo dojemanje in njihovo razmerje do večnega, do Boga. Na svojevrsten način je razširil obzorja za učenje teh umetnikov.

Dr. Truhlar je že večkrat v različnih esejih, ki jih je med drugim objavil v reviji ZNAMENJE, znal prisluhniti globinski duhovnosti v slovenski književnosti. Ta duhovnost, ki jo je avtor nekoč imenoval *Slovenski sluh srca*, se je tudi na tinjskem srečanju izobražencev lepo razodela.

Srečanja, ki je lepo uspelo, se je udeležilo samo s Koroškega 66 duhovnikov, kar je nadvse lepa udeležba. Navzoči so bili presenečeni in hkrati obdarjeni z globino Truhlarjeve misli o duhovnosti v slovenski literaturi, ki je postavila tudi zgolj strokovno literarno zgodovinskemu ukvarjanju s slovensko literaturo nekatere nove izhodiščne točke.

Primorski slovenski biografski leksikon

II. snopič

Izšel je drugi snopič Primorskega slovenskega biografskega leksikona, ki ga je začela lani izdajati Goriška Mohorjeva družba. Segajeta od Bartol do Bor, ne zajema torej niti ene črke, strani pa ima 64.

Sodelavcev je deset več, eden iz prvega zvezka pa je medtem umrl, in sicer prof. Rado Bednarik. Na splošno je v tem snopiču večja enotnost med posameznimi sodelavci, članki so pretehtani in primerno zgoščeni, da je pri obravnavah osebnosti povedano vse bistveno in ne sega v prevelike podrobnosti. Le Bevkova vojaška pot je prenatana, ker ni značilna ne za njegovo življenje ne za delo. Pri tem članku je pomotoma izpadla letnica smrti (1970). Pesnik Batagelj Tone je 1974 umrl, očitno je bil članek napisan prej.

Pri nekaterih obdelanih osebnostih ni dokazano slovensko poreklo, na drugi strani pa tudi niso posegali v slovensko življenje. Taki so npr. slikar Beda Franc (Francesco) iz Trsta; Belin (Bellini) Julij, rojen v Gorici in umrl mlad; Belli Krištof, zdravnik v Kopru; Benini Gianvincenzo, zdravnik in pesnik iz Kopra; Boiani Benvenuta, redovnica iz neznanega kraja; Boiani Venceslav, humanist, morda iz Čedad. Bassin Aleksander, umetniški kritik, bi bil lahko omenjen pri očetu, ker samó piše *tudi* o primorskih umetnikih. Birs Mirko je bil samo dve leti zdravnik v Kopru (1972-74) in to je najbrž premalo za to, da pride v Leksikon, ker ni napisano, kaj pomembnega je tedaj napravil.

Z drugim snopičem se že jasno kaže, kako potrebno je bilo tako delo, saj prihajajo na površje ljudje, ki so delovali na najrazličnejših področjih, od najstarejših časov do sodobnosti, pa nihče ni vedel zanje. Z Leksikonom pa se odkriva, koliko

slovenskih ljudi je delovalo na Primorskem, kako so si znali v življenju pomagati in napredovati, čeprav so morali hoditi v tujejezične šole ali pa so bili samouki.

Krog sodelavcev Leksikona se je pomnožil predvsem z mlajšimi močmi in to je razveseljivo, ker bo lahko še večja enotnost v nadaljnjih snopičih. Vseh prikazanih ljudi je 132, toda izmed teh jih je Marijan Breclj sam opisal kar 56, skoraj polovico. To dokazuje, da sloni glavna teža Leksikona na njegovih ramednih. Njegovi članki so stvarni in bogato podprti z bibliografijo, ker je knjižničar in ima lažji dostop do virov in tudi več strokovnega znanja kakor drugi sestavljavci. Zelo izčrp-

ni so tudi sestavki dr. Antona Kacina, bivšega ravnatelja Učiteljskega Trstu, posebno o plemiški družini Bonomo in Petru Bonomu, tržaškem škofu in Trubarjevemu dobrotniku.

Doslej je izšlo v obeh snopičih 206 ljudi na 104 straneh. V delovnem seznamu je okrog 5.000 ljudi ali gesel. Če bo šlo v tem sorazmerju, torej vsako leto dvesto moži na 100 straneh, bo leksikon izhajal 25 let! To pa je odločno preveč, ker bo izgubil svoj namen in pomen in tudi zanimanje zanj bo upadlo. Zgodilo se bo isto kot ljubljanskemu biografskemu leksikonu, ki je v prvih knjigah popolnoma zastarel in skromno uporaben. Kolikor je znano, so sodelavci pripravili ne samo celotno črko B, ampak tudi C, č in prvi del črke D. Škoda, da se glavno uredništvo ni držalo načrta!

Če je šlo za denarne težave, bi se najbrž dobila kaka podpora, kakor je Dežela omogočila izdajo knjige *Il Teatro sloveno*, ki je izšla l. 1975 na 388 straneh.

Martin Jevnikar

Italijanski pisatelj o Tolminu

Marta Fili, odlična poznavalka slovenske in italijanske književnosti, prevajalka in vodja knjižnice v Tolminu, je v zadnji izdaji tolminskega zbornika predstavila italijanskega pisatelja Onelia Supplizi, ki je napisal svoj roman prvenec »Pan di zucchero« (po naše »Tolminski grad«), izšel leta 1968 pri založbi Rebellato v Padovi. Leto kasneje je izšla zbirka njegovih pesmi z naslovom Poslednji breg. Pisatelj je že dve leti kasneje tragično umrl.

Onelio Supplizi se je rodil leta 1922 v Tolminu in tu preživel svoje otroštvo in del mladosti. V zadnji vojski je bil častnik 51. bataljona bersaljerjev in potem pripadnik italijanskega osvobodilnega gibanja. Pisal je že v dijaških letih, zanimanje italijanskih književnih krogov pa je zbudil šele s svojim romanom.

»Pan di zucchero« — tak italijanski naziv za tolminski Grad ali po starem Kozlov rob — je

avtobiografski roman. Pisatelj pripoveduje v njem svojem dekletu o dnevih vojske, ki jih preživlja kot mlad italijanski častnik ter o Tolminu, zanj najlepšem kraju na svetu. Pripoveduje ji o svojem brezskrbnem otroštvu, jasnini in miru, kamor se v najtežjih trenutkih svoje nemirne mladosti spet vrača.

Odlomek iz njegovega romana po prevodu Marte Fili pravi:

»Zleknjen vznak, zamaknjen kakor zmeraj ob teh spominih, sem ji dolgo pripovedoval o čarobnem mestecu v zgornji dolini Soče, sredi ravnine, ki jo vsenaokoli obdaja veriga mogočnih gora. Neprodorni gozdovi jih prekrivajo, le tu pa tam so vmes pašniki, v vsakem letnem času prenovljeni: najprej slepeče beli, spomladi temno zeleni, med letom odmirajo in bledijo, ter končno v pozni jeseni otrpnejo v mrko sivino. Nenehna, vzvišena menjava odtenkov v čudoviti igri lahnih barv,

hvalnica brezkončno ponavljajočemu se življenju. Zrak je čist in lahek in v njem izginjajo razdalje, kakor daleč seže pogled. Na severni strani se za bližnjimi, z zelenjem prekritimi višinami dvigajo mogočni vrhovi s čudovitimi stenami, tako zglajenimi, da se od njih odbijajo sončni žarki. Pod njimi temni smrekovi gozdiči, prepleteni z mahovitimi stezami. Po njih se podijo črne in zajci, veveričke in ptice, skupaj, v nemotenem sožitju. Spodaj, v dolinici se Tolmin, moje zasnanjano mestoce, stiska h Gradu, kakih tristo metrov visokem griču stožčaste oblike, prešerno lepemu. Kakor da se je mati narava poigrala, ko ga je postavila tja, vzvišeno osamljenega, na sredo praviljčne doline za dokončno poustvaritev njene lepote. Moj nepozabni griček se dviga med vodama: na severni strani vijugasta, deroča in ledeno mrzla Tolminka, na južni Soča z bistrimi, prozornimi vodami. Obe poživlja množica postrvi. Tolminka se po kratkem teku izliva v Sočo pod borovim gozdičem, sredi katerega se skriva dijaški dom, skrivnosten, kakor nedostopna graščina.

Tolmin, praviljčno mestoce, preprejeno z zelenicami in drevoredi, s staro cerkvico ob robu velikega, senčnega parka! Čudovit je kakor krajina, sredi katere leži, ves čist, nad njim se spreletava nebroj ptic, nenehno čebljanje. Slovenci so preprosti in prijazni, gostoljubni in dobrodušni ljudje.

To je moj Tolmin...

Zdi se, da za Gregorčičem in Ljubko Šorli še nihče ni znal tako tenkočutno prisluhniti otožni lepoti, kakor ta italijanski pisatelj-poet, tolminski domačin. Zdi se, da ob takem doživetju kar odpade morebitna jezikovna pregraja, saj začuti mo, da je poetični italijanski pisatelj domač, prej kot marsikateri naš robati pisec in kritik, ki ni zmožen dojeti naše krajine in duše, našega čustvovanja...

Zato bi bilo želeli, da bi se našla založba, ki bi izdala v slovenščini »Pan di zuccheru«, posebno še, če pomislimo, kaj vse se danes tiska in prodaja in da vseh trideset povojnih let od osvoboditve in priključitve še ni prineslo ene same knjige o Tolminu.

J. I.

čuk na obelisku

»Naš Tednik«

V koroškem Našem tedniku (4. decembra 1975) smo brali v poročilu o srečanju NSKS - Slovenska skupnost naslednji stavek: »Tržaški slovenski občinski odbornik primarij dr. Rafko Dolhar...«

In smo se kar oddahnili. Bali smo se namreč, da ne bo imel Dolhar več nikakih funkcij; pa je le postal primarij.

V isti številki smo ob obisku Slovenske skupnosti pri Narodnem svetu koroških Slovencev brali tudi naslednje poročilo: »Gostiteljem je delegacija Slovenske skupnosti podarila izvod reprezentativne knjige 'Slovenci v Italiji po drugi svetovni vojni' z uvodno besedo predsednika RK SZDL Slovenije Mitje Ribičiča.«

Pa ne, da je bil v delegaciji Slovenske skupnosti na Koroškem sam Mitja Ribičič (sicer po rodu Tržančan), ki je ob podaritvi knjige spregovoril uvodno besedo?

Naši razgledi (21. novembra 1975)

Zbornik (to je knjiga Slovenci v Italiji) ponatiskuje tudi »besedilo zakonskih osnutkov KPI, PSI, SKGZ in SS-SZDL...«

Quo vadis, Slovenska skupnost, da snuješ zakonske osnutke kar naravnost s Socialistično zvezo delovnega ljudstva?

SPREJEM PRI TITU

Prav v času, ko so v Jugoslaviji zaprli okrog dvesto kominformistov, je bil pri predsedniku Titu na Brdu sprejet stočlanski »Tržaški partizanski zbor — Coro partigiano triestino«. Po slavnostnih nagovorih Prešla in Tita je zbor zapel med drugim tudi »Bella ciao« in »La brigata Garibaldi«. Tita so te pesmi, ki jih je prvič slišal, baje kar požgečkale pri srcu.

Ugrabitve zamejskih Slovencev

V noči od Silvestrovega na Novo leto so v Kranjski gori ugrabili Borisa Raceta preds. SKGZ. Ni znano, za katere skrajneže je šlo. Je pa situacija takoj rešil dedek Mraz in kar v košu prinesel ugrabiteljem visoko odkupnino.

Neznani ekstraparlamentarci so za sv. Tri kralje ugrabili slovenskega župana Slavka Klanjščka iz Števerjana. Ugrabiteljev policija še ni izsledila. Po telefonu so pa taisti sporočili blazno visoko zahtevo po odkupnini in to utemeljili s tem, da pač gre za edinega čistokrvnega slovenskega župana v Italiji in naj zato Slovenska skupnost plača, pa naj dobi denar, kjer koli hoče!

Ugrabili so tudi pokrajinskega tajnika SS Dolharja. Po dolgih iskanjih ga je policija našla vsega premraženega na Trbižu. Doma ga ni bilo celih 15 dni. Kar je seveda že marsikoga zaskrbelo.

Zadnji trenutek smo izvedeli, da so ugrabili še deželnega poslanca SS Štoko. Vse se zdi, da so ga ugrabili socialisti. Baje mu bodo izprali možgane, da bo potem z njimi glasoval proti sedanjemu odboru, ker ni v njem socialistov. Nič ne de, če ima sedanji odbor dobre namene, zanič je že zaradi tega, ker ni socialistov zraven in tega Štoka ni hotel razumeti. Zvedeli smo, da je SS angažirala vse člane, da deželnega poslanca čimprej iztaknejo.

Igra barv

Možakar — danes seveda velik antifašist — opravičuje nošenje črne srajce pred tridesetimi leti takole:

»Res je, da sem nosil črno srajco, to pa zato, ker sem vedel, da teče pod njo rdeča kri!«

Javni natečaji

Italijanske oblasti so razpisale konkurz med slovenskimi župani v naši deželi na temo: »Ob podpisu pogodbe med Italijo in Jugoslavijo kako odtrgati čimveč zemlje Jugoslaviji in ga dati Italiji.« H konkurzu se je žal javil en sam slovenski župan.

zasmehindobrovoljozas

Oče sinu: Zapomni si, sin, dekle, s katero se boš poročil, mora imeti vsaj dve prednosti. Biti mora tako lepa, da bi se z njo poročil, tudi če ne bi imela nič, in biti mora tako bogata, da bi jo vzela, tudi če bi bila grda.

★

Učitelj: »Kakšne smrti je umrl Ludovik XIV?«

Učenec: »Najprej so ga obglavili, potem mu je odtekla kri in je umrl.«

★

Očka gleda po televiziji nogometno tekmo in se navdušuje za svoje moštvo. Peter pa stoji zraven in ga nekaj mlo-prosi: »Očka, no, ne morem najti Pirenejev. Mi jih pomagaš poiskati?«

Končno je očkove možgane preblisnilo, sinko nekaj išče in je rekel: »Pojdi k mamici in jo vprašaj, kam jih je spravila.«

★

Na obisku je gospa Kurenčkova. Medtem ko gre mamica pripravljat kavo, se zabava z malim Andrejem.

»Tako, že v šolo hodiš. Gotovo si najpridnejši.«

»Ne, Saša je najbolj priden.«

»Gotovo ti bereš že najbolj gladko?«

»O ne, Mitja.«

»Pa rišeš najlepše, ne?«

»Ne, ne, Tomaž.«

»Ja v čem pa si potem prvi?«

»Jaz prvi vstanem, kadar zvoni za konec šole.«

Pripeljali so ga težko ranjenega v bolnišnico, ga tam obvezali in ga položili v posteljo. Ko se je drugo jutro zbudil, se mu je približal zdravnik, da bi napisal vse podatke.

»Ste poročeni?«

»Ne, ne, pri cestni nesreči sem jo izkupil.«

★

Bernard Shaw, ki je bil zagrizen nasprotnik alkoholnih pijač, je nekoč bil za botra pri splavitvi neke ladje. Nekdo si ga je hotel privoščiti in je rekel:

»Kako morete biti tako nedosledni, da krstite ladjo s šampanjcem?«

»Tako je tudi prav,« je odvrnil pisatelj. »Ladja samo pri krstu pokusi alkohol in to ji je dovolj, da ostane za vse življenje zvesta vodi.«

★

Polica j ustavi avtomobilista, ki je šel preko ceste, ko je gorela rdeča luč.

»Vaše ime?«

»Varsavarljibodensky.«

»Hm... — kako se to napiše?«

»Z ipsilon, gospod.«

★

Dva zakonca govorita o smrti na splošno in nato o tem, kako si zamišljata svoj lastni konec.

»Veš, draga, jaz bi rad, da me upepelijo.«

Žena se je temu protivila.

»Če razumem, odvraten ti je ta način,« »Ne, ne,« je rekla. »Mislim le na to, da nikdar ne boš izgubil navade, da ne bi puščal pepela vsepovsod.«

LISTNICA UPRAVE

Naročnike v Italiji prosimo, da se poslužujejo našega poštnega tekočega računa 11/7019 MLADIKA. Če ki in nakaznice zahtevajo dodatno pisarniško delo, poti in stroške!

Če kdo ni prejel vseh števil, prejšnjega letnika, naj nam sporoči, katere številke naj mu pošljemo!

Spremembe in popravki naslovov: Navesti CELOTEN dosednji naslov (lahko ga izstrižete iz zadnje kuverte) in dodati novega s popravki.

Od darov nekaterih naročnikov smo odšteli še ne popolnoma krite naročnine (tudi letošnje). Prizadete prosimo, da to upoštevajo, ko iščejo svoje ime med darovalci za naš tiskovni sklad.

L.Š. in I.F.: Letnik, za katerega sprašujete, je popolnoma razprodan. Lahko Vam ga posredujemo v fotokopijah. Oglasite se še kaj!

PODPORNIKI MLADIKE

Nakazali so podporno naročnino 10.000 lir:

Druž. REPINC, Opčine — DIOMIRA BAJC, Trst — KAREL ČOK, Lonjer — MARIJA IN MARKO UDOVIČ, Trst — dru. LEVSTIK, Opčine — FRANC KAKEŠ, Nabežina — druž. ŠKABAR, Opčine — LJUBKA ŠORLI, Gorica — druž. KOGOJ, Francija.

Za tiskovni sklad MLADIKE so darovali:

J. FAJDIGA, Gorica; S. KOSMINA, Nabežina, J. ŠULIGOJ, Borica; vsak po 4.000 lir - J. JAMNIK, Boršt; A. LUPO, Trst po 3.000 lir; J. ŠTRANCAR, Trst 2.000 lir; M. KRIŽMANČIČ, Bazovica 1.500 lir; V. BAVDAŽ, Rim; L. ŠKERL, Opčine; J. ZDEŠAR, München; L. ŠUŠTAR, Chur; V.E., Gorica; J. SUSSI, Gorica; I. MARC, Sesljan; S. REJC, Nabežina; K. Sancin, Dolina, N. PERTOT, Trst; A. CREMONESI, Videm; M. PERTOT, Nabežina; M. SOSIČ, Opčine; I. KRETIČ, Devin; M. MIJOT, Trst; ŠOLSKE SESTRE, Trst; ŠOLSKE SESTRE, Bela Peč; K. SCHAT, Nabežina; ZLOBEC, Bazovica; N. SILVANI, Milje; M. RANT, Jugoslavija: vsak po 1.000 lir. V. KRIŽMANČIČ, Bazovica, 500 lir. Najlepša hvala vsem plemenitim darovalcem!

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

Korsic

Anton Korsic

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

POSEBNI POPUSTI!!!
OBIŠČITE NAS!!!

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 725757

CENA 400.- LIR